

മഹാഭാരതം - 54

മഹാഭാരതം 54

വ്യാസമഹർഷി

അധ്യായം 26 - 47

താളിളക്കം

2020

പേര്: മഹാഭാരതം 54

ഭാഷ: Malayalam

വിഭാഗം: മഹാകാവ്യം

രചന: വ്യാസമഹർഷി

പ്രസാധകർ: താളിളക്കം

ഡിസംബർ 2020

Layout Design: പ്രവീൺ വർമ്മ

Copyleft:

ലാടെക്കിൽ നിർമ്മിച്ചതാണിത്.
ഓൺലൈൻ വായനയ്ക്ക് വേണ്ടി.
ഉബുണ്ടു ഓപ്പറേറ്റിങ്ങ് സിസ്റ്റത്തിലൂടെ.
കടപ്പാട്: വിക്സിപ്പീഡിയ.

അധ്യായം 26

1 [വൈ]

തതസ് തസ്മിൻ മൂനിശ്രേഷ്ഠാ രാജാനം ദ്രഷ്ടും അഭ്യുഃ
നാരദഃ പർവതശ് ചൈവ ദേവലശ് ച മഹാതപഃ

2 ദൈവപായനഃ സശിഷ്യശ് ച സിദ്ധാശ് ചാന്യേ മനീഷിണഃ
ശതയൂപശ് ച രാജർഷിർ വൃദ്ധഃ പരമധർമികഃ

3 തേഷാം കന്തി മഹാരാജ പുജാം ചക്രേ യഥാവിധി
തേ ചാപി തുതുഷ്ടസ് തസ്മാസ് താപസാഃ പരിചര്യയാ

4 തത്ര ധർമ്യഃ കഥാസ് താത ചക്രസ് തേ പരമർഷയഃ
രഥയനോ മഹാത്മാനം ധൃതരാഷ്ട്രം ജനാധിപം

5 കഥാന്തരേ തു കസ്തിംശ് ചിദ് ദേവർഷിർ നാരദസ് തദാ
കഥാം ഇമാം അകഥയത് സർവപ്രത്യക്ഷദർശിവാൻ

6 പുരാ പ്രജാപതിസമോ രാജാസീദ് അകുതോഭയഃ
സഹസ്രചിത്ര്യ ഇത്യ് ഉക്തഃ ശതയൂപ പിതാമഹഃ

7 സാ പുത്രേ രാജ്യം ആസജ്യ ജ്യേഷ്ഠേ പരമധർമികേ
സഹസ്രചിത്ര്യോ ധർമാത്മാ പ്രവിവേശ വനം നൃപഃ

8 സ ഗത്വാ തപസഃ പാരം ദീപ്തസ്യ സ നരാധിപഃ
പുരന്ദരസ്യ സംസ്ഥാനം പ്രതിപേദേ മഹാമനഃ

9 ദ്രഷ്ടുപൂർവഃ സ ബഹുശോ രാജൻ സമ്പതതാ മയാ
മഹേന്ദ്ര സദനേ രാജാ തപസാ ദഗ്ധകിൽബിഷഃ

10 തഥാ ശൈലാലയോ രാജാ ഭഗദത്തപിതാമഹഃ
തപോബലേനൈവ നൃപോ മഹേന്ദ്ര സദനം ഗതഃ

11 തഥാ പൃഷ്ട്യോ നാമാസീദ് രാജാ വജ്രധരോപമഃ
സ ചാപി തപസാ ലേഭേ നാകപൃഷ്ഠം ഇതോ നൃപഃ

12 അസ്മിൻ അരണ്യേ നൃപതേ മാന്ധാതൂർ അപി ചാത്മജഃ
പൃഠ കത്സോ നൃപഃ സിദ്ധിം മഹതീം സമവാപ്തവാൻ

13 ഭാര്യാ സാമഭവദ് യസ്യ നർമദാ സരിതാം വരാ
സോ ിസ്മിൻ അരണ്യേ നൃപതിസ് തപസ് തപ്തോ ദിവം ഗതഃ

14 ശശലോമാ ച നാമാസീദ് രാജാ പരമധർമികഃ
സ ചാപ്യ് അസ്മിൻ വനേ തപ്തോ തപോ ദിവം അവാപ്തവാൻ

15 ദൈവപായന പ്രസാദാച് ച ത്വം അപീദം തപോവനം
രാജന് അവാപ്യ ദൃഷ്ട്വാപാം സിദ്ധിം അഗ്ര്യാം ഗമിഷ്യസി

16 ത്വം ചാപി രാജശാർദൂല തപസോ ിന്തേ ശ്രീയാ വൃതഃ

ഗാന്ധാരി സാഹിതോ ഗന്താ ഗതിം തേഷാം മഹാത്മനാം
 17 പാണ്ഡുഃ സ്മരതിനിത്യം ച ബലഹന്തുഃ സമീപതഃ
 ത്യാം സദൈവ മഹീപാല സ ത്യാം ശ്രേയസി യോക്ഷ്യതി
 18 തവ ശുശ്രൂഷയാ ചൈവ ഗാന്ധാര്യാശ് ച യശസിനീ
 ഭർതുഃ സാലോകതാം കന്തീ ഗമിഷ്യതി വധൂസ് തവ
 19 യുധിഷ്ഠിരസ്യ ജനനീ സ ഹി ധാർമഃ സനാതനഃ
 വയം ഏതത് പ്രപശ്യാമോ നൃപതേ ദിവ്യചക്ഷുഷാ
 20 പ്രവേക്ഷ്യതി മഹാത്മാനം വിദുരശ് ച യുധിഷ്ഠിരം
 സഞ്ജയസ് ത്വദ് അന്ധയാനാത് പുതഃ സ്വർഗം അവാപ്സ്യതി
 21 ഏതച് ശൂത്യാ കൗരവേന്ദ്രോ മഹാത്മാഃ സഹൈവ പത്യാ പ്രീതിമാൻ
 പ്രത്യഗൃഹ്ണാത്
 വിദ്വാൻ വാക്യം നാരദസ്യ പ്രശസ്യഃ ചക്രേ പുജാം ചാതുലാം നാരദായ
 22 തഥാ സർവേ നാരദം വിപ്രസംഘാഃ; സമ്പൂജയാം ആസൂർ അതീവ രാജൻ
 രാജ്ഞഃ പ്രീത്യാ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ തേ വൈ; പുനഃ പുനഃ സമഹൃഷ്ടാസ് തദാനീം

അധ്യായം 27

1 [വൈ]

നാരദസ്യ തു തദ് വാക്യം പ്രശംസൂർ ദ്വിജോത്തമാഃ
 ശതയൂപസ് തു രാജർഷിർ നാരദം വാക്യം അബ്രവീത്
 2 അഹോ ഭഗവതാ ശ്രദ്ധാ കരുരാജസ്യ വർധിതാ
 സർവസ്യ ച ജനസ്യാസ്യ മമ ചൈവ മഹാദ്യുതേ
 3 അസ്തി കാ ചിദ് വിവക്ഷാ തു മമ താം ഗദതഃ ശൃണ
 ധൃതരാഷ്ട്രം പ്രതി നൃപം ദേവർഷേ ലോകപൂജിത
 4 സർവവൃത്താന്തതത്ത്വജ്ഞോ ഭവാൻ ദിവ്യേന ചക്ഷുഷാ
 യുക്തഃ പശ്യസി ദേവർഷേ ഗതീർ വൈ വിവിധാ നൃണാം
 5 ഉക്തവാൻ നൃപതീനാം ത്വം മഹേന്ദ്രസ്യ സലോകതാം
 ന ത്വ് അസ്യ നൃപതേർ ലോകാഃ കഥിതാസ് തേ മഹാമുനേ
 6 സ്ഥാനം അസ്യ ക്ഷിതിപതേഃ ശ്രോതും ഇച്ഛാമ്യ് അഹം വിഭോ
 ത്വന്തഃ കീദൃക് കദാ വേതി തൻ മമാചക്ഷ്യ പൃച്ഛതഃ
 7 ഇത്യ് ഉക്തോ നാരദസ് തേന വാക്യം സാർവ മനോന്ദഗം
 വ്യാജഹാര സതാം മധ്യേ ദിവ്യദർശീ മഹാതപാഃ
 8 യദൃച്ഛയാ ശക്ര സദോ ഗത്യാ ശക്രം ശചീപതിം
 ദൃഷ്ട്വാൻ അസ്തി രാജർഷേ തത്ര പാണ്ഡ്യം നരാധിപം
 9 തത്രേയം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ കഥാ സമഭവൻ നൃപ
 തപസോ ദുശ്ചരസ്യാസ്യ യദ് അയം തപ്യതേ നൃപഃ
 തത്രാഹം ഇദം അശ്രൗഷം ശക്രസ്യ വദതോ നൃപ
 10 വർഷാണി ത്രീണി ശിഷ്യാനി രാജേണാ ിസ്യ പരമായുഷഃ
 11 തതഃ കണ്വേരഭവനം ഗാന്ധാരി സാഹിതോ നൃപഃ
 വിഹർതാ ധൃതരാഷ്ട്രോ ിയം രാജരാജാഭിപൂജിതഃ
 12 കാമഗേന വിമാനേന ദിവ്യാഭരണഭൂഷിതഃ
 ദൃഷ്ട്വപ്യത്രോ മഹാഭാഗസ് തപസാ ദഗ്ധകിർബിഷഃ
 13 സഞ്ചരിഷ്യതി ലോകാംഗ് ച ദേവഗന്ധർവരക്ഷസാം
 സ്വച്ഛന്ദേനേതി ധർമാത്മാ യൻ മാം ത്വം പരിപൃച്ഛസി
 14 ദേവ ഗുഹ്യം ഇദാം പ്രിത്യോ മയാ വഃ കഥിതം മഹത്
 ഭവന്തോ ഹി ശ്രുതധനാസ് തപസാ ദഗ്ധകിർബിഷഃ
 15 ഇതി തേ തസ്യ തച് ശ്രുത്യാ ദേവർഷേർ മധുരം വചഃ
 സർവേ സുമനസഃ പ്രീതാ ബഭ്രുവഃ സ ച പാർഥിവഃ
 16 ഏവം കഥാഭിർ അന്യാസ്യ ധൃതരാഷ്ട്രം മനീഷിണഃ

വിപ്രജഗുർ യഥാകാമം തേ സിദ്ധഗതിം ആസ്ഥിതാഃ

അധ്യായം 28

1 [വൈ]

വനം ഗതേ കൗരവേന്ദ്രേ ദുഃഖശോകസമാഹതാഃ
 ബഭ്രുവുഃ പാണ്ഡവാ രാജൻ മാതൃശോകേന ചാർദിതാഃ
 2 തഥാ പൗരജനഃ സർവഃ ശോചന്ത് ആന്യേ ജനാധിപം
 കർവ്വണാശ്ച കഥാസ് തത്ര ബ്രാഹ്മണാ നൃപതിം പ്രതി
 3 കഥം ന രാജാ വൃദ്ധഃ സ വനേ വസതി നിർജനേ
 ഗാന്ധാരി ച മഹാഭാഗാ സാ ച കന്തി പൃഥാ കഥം
 4 സുഖാർഹഃ സ ഹി രാജർഷിർ ന സുഖം തൻ മഹാവനം
 കിം അവസ്ഥഃ സമാസാദ്യ പ്രജ്ഞാ ചക്ഷുർ ഹതാത്മജഃ
 5 സുദുഷ്കരം കൃതവതീ കന്തിപുത്രാൻ അപശ്യതീ
 രാജ്യശ്രീയം പരിത്യജ്യ വനവാസം അരോചയത്
 6 വിദുരഃ കിം അവസ്ഥശ്ച ദ്രാതുഃ ശുശ്രൂഷുർ ആത്മവാൻ
 സ ച ഗാവൽഗണിർ ധീമാൻ ഭർതൃപിണ്ഡാനുപാലകഃ
 7 ആകുമാരം ച പൗരാസ് തേ ചിന്താശോകസമാഹതാഃ
 തത്ര തത്ര കഥാശ്ചക്രഃ സമാസാദ്യ പരസ്പരം
 8 പാണ്ഡവാശ്ചൈവ തേ സർവേ ഭൃശം ശോകപരായണാഃ
 ശോചന്തോ മാതരം വൃദ്ധാം ഊഷുർ നാതിചിരം പുരേ
 9 തഥൈവ പിതരം വൃദ്ധം ഹതപുത്രം ജനേശ്വരം
 ഗാന്ധാരിം ച മഹാഭാഗാം വിദുരം ച മഹാമതിം
 10 നൈഷാം ബഭ്രുവ സന്ദ്രിതിസ് താൻ വിചിന്തയതാം തദാ
 ന രാജ്യേ ന ച നാരീഷു ന വേദാധ്യയനേ തഥാ
 11 പരം നിർവേദം അഗമംശ്ച ചിന്തയന്തോ നരാധിപം
 തച് ച ജ്ഞാതിവധം ഘോരം സംസ്മരന്തഃ പുനഃ പുനഃ
 12 അഭിമന്യോശ്ച ബാലസ്യ വിനാശം രണമൂർധനി
 കർണസ്യ ച മഹാബാഹോഃ സംഗ്രാമേഷ്യ് അപലായിനഃ
 13 തഥൈവ ദ്രുപദേയാനാം അന്യേഷാം സുഹൃദാം അപി
 വധം സംസ്മത്യ തേ വീരാ നാതിപ്രമനസോ ഭവൻ
 14 ഹതപ്രവീരാം പൃഥിവീം ഹതരത്നാം ച ഭാരത
 സദൈവ ചിന്തയന്ത് തേ ന നിദ്രാം ഉപലേഭിരേ
 15 ദ്രുപദീ ഹതപുത്രാ ച സുഭദ്രാ ചൈവ ഭാമിനി
 നാതിപ്രീതി യുതേ ദേവ്യൗ തദാസ്താം അപ്രഹൃഷ്ടവത്
 16 വൈരാദ്യാസ് തു സുതം ദൃഷ്ട്വാ പിതരം തേ പരിക്ഷിതം

ധാരയന്തി സ്ത തേ പ്രാണാംസ് തവ പൃർവഹിതാമഹാ

അധ്യായം 29

1 [വൈ]

ഏവം തേ പുരുഷവ്യാഘ്രോഃ പാണ്ഡവാ മാതൃനന്ദനാഃ
സ്മരന്തോ മാതരം വീരാ ബഭ്രുവുർ ഭൃശദുഃഖിതാഃ
2 യേ രാജകാര്യേഷു പുരാ വ്യാസക്താ നിത്യശോഭവൻ
തേ രാജകാര്യാണി തദാ നാകാർഷ്യഃ സർവതഃ പുരേ
3 ആവിഷ്യാ ഇവ ശോകേന നാഭ്യനന്ദന കിം ചന
സംഭാഷ്യമാണാ അപി തേ ന കിം ചിത് പ്രത്യപുജയൻ
4 തേ സ്മ വീരാ ദുരാധർഷാ ഗാഢീര്യേ സാഗരോപമാഃ
ശോകോപഹതവിജ്ഞാനാ നഷ്ടസാഞ്ജ്ഞാ ഇവാഭവൻ
5 അനുസ്മരന്തോ ജനനീം തതസ് തേ കരുനന്ദനാഃ
കഥം ന വൃദ്ധമിഥുനം വഹത്യ് അദ്യ പൃഥാ കൃശാ
6 കഥം ച സ മഹീപാലോ ഹതപുത്രോ നിരാശ്രയഃ
പത്യാ സഹ വസത്യ് ഏകോ വനേ ശ്യാപദ സേവിതേ
7 സാ ച ദേവീ മഹാഭാഗാ ഗാന്ധാരി ഹതബാസവാ
പതിം അന്ധം കഥം വൃദ്ധം അന്വേതി വിജനേ വനേ
8 ഏവം തേഷാം കഥയതാം ഔത്യുക്യം അഭവത് തദാ
ഗമനേ ചാഭവദ് ബുദ്ധിർ ധൃതരാഷ്ട്ര ദ്രിക്ഷയാ
9 സഹദേവാസ് തു രാജാനം പ്രണിപത്യേദം അബ്രുവീത്
അഹോ മേ ഭവതോ ദൃഷ്ടം ഹൃദയംഗമനം പ്രതി
10 ന ഹി ത്യാ ഗൗരവേണാഹം അശകം വജ്രം ആത്മനാ
ഗമനം പ്രതി രാജേന്ദ്ര തദ് ഇദം സമുപസ്ഥിതം
11 ദിഷ്ട്യാ ദ്രക്ഷ്യാമി താം കന്തിം വർതയന്തിം തപസിനീം
ജടിലാം താപസീം വൃദ്ധാം കശകാശപരിക്ഷതാം
12 പ്രാസാദഹർമ്യ സംവൃദ്ധാം അത്യന്തസുഖഭാഗിനീം
കദാ ന ജനനീം ശ്രാന്താം ദ്രക്ഷ്യാമി ഭൃശദുഃഖിതാം
13 അനിത്യഃ ഖല്വ മർത്യാനാം ഗതയോ ഭരതർഷഭ
കന്തി രാജസുതാ യത്ര വസത്യ് അസുഖിനി വനേ
14 സഹദേവ വചഃ ശ്രുത്യാ ദ്രൗപദീ യോഷിതാം വരാ
ഉവാച ദേവീ രാജാനം അഭിപുഷ്യാഭിനന്ദ്യ ച
15 കദാ ദ്രക്ഷ്യാമി താം ദേവീം യദി ജീവതി സാ പൃഥാ
ജീവന്ത്യാ ഹ്യ് അദ്യ നഃ പ്രീതിർ ഭവിഷ്യതി നരാധിപ
16 ഏഷാ തേ ിസ്തു മതിർ നിത്യം ധർമേ തേ രമതാം മനഃ

യോ ിദ്യ ത്വം അസ്താൻ രാജേന്ദ്ര ശ്രേയസാ യോജയിഷ്യസി
 17 അഗ്രപാദസമിതം ചേമം വിദ്ധി രാജൻ വധു ജനം
 കാങ്ഷന്തം ദർശനാം കന്ത്യാ ഗാന്ധാര്യഃ ശ്വശൂരസ്യ ച
 18 ഇത്യ് ഉക്തഃ സാ നൃപോ ദേവ്യോ പാഞ്ചാല്യാ ഭരതർഷഭ
 സേനായുക്ഷാൻ സമാനായു സർവാൻ ഇദം അമാബ്രവീത്
 19 നിര്യാതയത മേ സേനാം പ്രഭൃതരഥകുജ്ജരാം
 ദ്രക്ഷ്യാമി വനസംസ്ഥം ച ധൃതരാഷ്ട്രം മഹീപതിം
 20 സ്ത്വയുക്ഷാംശ് ചാബ്രവീദ് രാജാ യാനാനി വിവിധാനി മേ
 സജ്ജിക്രിയന്താം സർവാണി ശിബികാശ് ച സഹസ്രശഃ
 21 ശകടാപണ വേശാശ് ച കോശശിൽപിന ഏവ ച
 നിര്യാതു കോപപാലാശ് ച കുരുക്ഷേത്രാശ്രമം പ്രതി
 22 യശ് ച പൗരജനഃ കശ് ചിദ് ദൃഷ്ടും ഇച്ഛതി പാർഥിവം
 അനാവൃതഃ സുവിഹിതഃ സ ച യാതു സുരക്ഷിതഃ
 23 സുദാഃ പൗരോഗവശ് ചൈവ സർവം ചൈവ മഹാനമ
 വിവിധം ഭക്ഷ്യഭോജ്യം ച ശകടൈർ ഉഹൃതാം മമ
 24 പ്രയാണം ഘൃഷ്യതാം ചൈവ ശ്യാഭൃത ഇതി മാചിരം
 ക്രിയന്താം പഥി ചാപ്യ് അദ്യ വേശ്യാനി വിവിധാനി ച
 25 ഏവം ആജ്ഞാപ്യ രാജാ സ ഭ്രാന്തഭിഃ സഹ പാണ്ഡവഃ
 ശ്യാഭൃതേ നിര്യാത രാജാ സസ്ത്രീ ബാല പുരസ്കൃതഃ
 26 സ ബഹിർ ദിവസാൻ ഏവം ജനൗഘം പരിപാലയൻ
 ന്യവസൻ നൃപതിഃ പഞ്ച തതോ ിഗച്ഛദ് വനം പ്രതി

അധ്യായം 30

1 [വൈ]

ആജ്ഞാപയാം ആസ തതഃ സേനാം ഭരതസത്തമഃ
 അർജ്ജുന പ്രമുഖൈർ ഗുഹ്യാം ലോകപാലോപമൈർ നരൈഃ
 2 യോഗോ യോഗ ഇതി പ്രീത്യാ തതഃ ശബ്ദോ മഹാൻ അഭ്രൂത്
 ക്രോശതാം സാദിനാം തത്ര യുജ്യതാം യുജ്യതാം ഇതി
 3 കേ ചിദ് യാനൈർ നരാ ജഗുഃ കേ ചിദ് അശ്വൈർ മനോജവൈഃ
 രഥൈശ് ച നഗരാകാശൈഃ പ്രദീപ്തജ്വലനോപമൈഃ
 4 ഗജേന്ദ്രശ് ച തഥൈവാന്യേ കേ ചിദ് ഉഷ്ണൈർ നരാധിപ
 പദാതിനസ് തഥൈവാന്യേ നഖരപ്രാസയോധിനഃ
 5 പൗരജാനപദാശ് ചൈവ യാനൈർ ബഹുവിധൈസ് തഥാ
 അന്വയഃ കുരുരാജാനം ധൃതരാഷ്ട്ര ദിദൃക്ഷയാ
 6 സ ചാപി രാജവചനാം ആചാര്യോ ഗൗതമഃ കൃപഃ
 സേനാം ആദായ സേനാനീ പ്രയയാവ് ആശ്രമം പ്രതി
 7 തതോ ദ്വിജൈർ വൃതഃ ശ്രീമാൻ കുരുരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 സംസ്തുതമാനോ ബഹുഭിഃ സ്മൃതമാഗധബന്ദിഭിഃ
 8 പാണ്ഡുരേണാതപത്രേണ ധ്രിയമാണേന മുർധനി
 രഥാനീകേന മഹതാ നിര്യയൗ കുരുനന്ദനഃ
 9 ഗജൈശ് ചാചലസങ്കാശൈർ ഭീമകർമാ വൃകോദരഃ
 സജ്ജയന്ത്രായുധോപേതൈഃ പ്രയയൗ മാരുതാത്മജഃ
 10 മാദ്രീപുത്രാവ് അപി തഥാ ഹയാരോഹൈഃ സുസംവൃതൗ
 ജഗതഃ പ്രീതിജനനൗ സംനദ്ധ കവചധ്വജൗ
 11 അർജ്ജുനശ് ച മഹാതേജാ രഥേനാദിത്യവർചസാ
 വശീശ്വൈരൈർ ഹയൈർ ദിവൈർ യുക്തേനാനന്ദഗമൻ നൃപം
 12 ദ്രൗപദീ പ്രമുഖാശ് ചാപി സ്ത്രീ സംശലാഃ ശിബികാ ഗതാഃ
 സ്ത്യധൃക്ഷയുക്താഃ പ്രയയുർ വിസൃജന്തോ fമിതം വസു
 13 സമൃദ്ധനരനാഗാശ്ച വേണവീണാ നിനാദിതം
 ശുശ്രൂഭേ പാണ്ഡവം സൈന്യം തത് തദാ ഭരതർഷഭഃ
 14 നദിതീരേഷു രഥ്യേഷു സരത്സു ച വിശാം പതേ
 വാസാൻ കൃത്വാ ക്രമേണാഥ ജഗുസ് തേ കുരുപംഗവാഃ
 15 യുയുത്സുശ് ച മഹാതേജാ ധൗമ്യശ് ചൈവ പുരോഹിതഃ
 യുധിഷ്ഠിരസ്യ വചനാത് പുരഗൃഹ്ണിം പ്രചക്രതുഃ
 16 തതോ യുധിഷ്ഠിരോ രാജാ കുരുക്ഷേത്രം അവാതരത്

ക്രമേണോത്തീര്യ യമുനാം നദീം പരമപാവനീം
17 സ ദദർശാശ്രമം ദൂരാദ് രാജർഷേസ് തസ്യ ധീമതഃ
ശതയുപസ്യ കൗരവ്യ യുതരാഷ്ട്രസ്യ ചൈവ ഹ
18 തതഃ പ്രമുദിതഃ സർവോ ജനസ് തദ് വനം അഞ്ജസാ
വിവേശ സുമഹാനാദൈർ ആപുര്യ ഭരതർഷഭ

അധ്യായം 31

1 [വൈ]

തതസ് തേ പാണ്ഡവാ ദൂരാദ് അവതീര്യ പദാതയഃ
അഭിജ്യൂർ നരപതേർ ആശ്രമം വിനയാനതഃ
2 സ ച പൗരജനഃ സർവോ യേ ച രാഷ്ട്രനിവാസിനഃ
സ്ത്രീയശ് ച കരുവ്യയാനാം പദ്ഭിർ ഏവാന്യയസ്മിൻ തദാ
3 ആശ്രമം തേ തതോ ജ്യൂർ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ പാണ്ഡവാഃ
ശൂന്യം മൃഗഗണാകീർണം കദലീ വനശോഭിതം
4 തതസ് തത്ര സമാജ്യൂസ് താപസാ വിവിധവ്രതഃ
പാണ്ഡവാൻ ആഗതാൻ ദ്രഷ്ടും കൗതൂഹലസമന്വിതഃ
5 താൻ അപ്ലുതത് തതോ രാജാ ക്യാസൗ കൗരവ വംശഭൃത്
പിതാ ജ്യേഷ്ഠോ ഗതോ ഽസ്മാകം ഇതി ബാഷ്പപരീപ്ലതഃ
6 തം ഊച്യസ് തേ തതോ വാക്യം യമുനാം അവഗാഹിതും
പുഷ്പാണാം ഉദകംഭസ്യ ചാർഥേ ഗത ഇതി പ്രഭോ
7 ഞൈർ ആഖ്യാതേന മാർഗേണ തതസ് തേ പ്രയയസ്മിൻ തദാ
ദദൃശൂസ് ചാവിദൂരേ താൻ സർവാൻ അഥ പദാതയഃ
8 തതസ് തേ സത്വരാ ജ്യൂഃ പിതൂർ ദർശനകാക്ഷിണഃ
സഹദേവസ് തു വേഗേന പ്രാധാവുദ് യേന സാ പൃഥാ
9 സസ്വനം പ്രരുദൻ ധീമാൻ മാതുഃ പാദാവ് ഉപസ്പൃശൻ
സാ ച ബാഷ്പാവില മുഖീ പ്രദദർശ പ്രിയം സുതം
10 ബാഹുഭ്യോ സമ്പരിഷ്ഠജ്യ സമുന്നാമ്യ ച പുത്രകം
ഗാന്ധാര്യഃ കഥയാം ആസ സഹദേവം ഉപസഥിതം
11 അനന്തരം ച രാജാനം ഭീമസേനം അഥാർജുനം
നകലം ച പൃഥാ ദ്രഷ്ട്വാ ത്വരമാണോപചക്രമേ
12 സാ ഹ്യ് അഗ്രേ ഽഗച്ഛത തയോർ ദമ്പത്യോർ ഹതപുത്രയോഃ
കർഷ്ണതീ തൗ തതസ് തേ താം ദ്രഷ്ട്വാ സംന്യപതൻ ഭൂവി
13 താൻ രാജാ സ്വരയോഗേന സ്പർശേന ച മഹാമനഃ
പ്രത്യഭിജ്ഞായ മേധാവി സമാശ്വാസായത പ്രഭഃ
14 തതസ് തേ ബാഷ്പം ഉത്സൃജ്യ ഗാന്ധാരി സഹിതം നൃപം
ഉപതസ്മൂർ മഹാത്മാനോ മതരം ച യഥാവിധി
15 സർവേഷാം തോയകലശാഞ് ജ്ജ്വലഹൃസ് തേ സ്വയം തദാ
പാണ്ഡവാ ലബ്ധസഞ്ജ്ഞാസ് തേ മാത്രാ ചാശ്വാസിതഃ പുനഃ
16 തതോ നാര്യോ നൃസിംഹാനാം സ ച യോധജനസ് തദാ

പൗരജാനപദാശ് ചൈവ ദദൃശൂസ് തം നരാധിപം
 17 നിവേദയാം ആസ തദാ ജനം തം നാമഗോത്രതഃ
 യുധിഷ്ഠിരോ നരപതിഃ സ ചൈനാൻ പ്രത്യപുജയത്
 18 സ തൈഃ പരിവൃതോ മേനേ ഹർഷബാഷ്പാവിലേക്ഷണഃ
 രാജാത്മാനം ഗൃഹഗതം പുരേവ ഗജസാഹവ്യേ
 19 അഭിവാദിതോ വയുഭിശ് ച കൃഷ്ണാദ്യാഭിഃ സ പാർഥിവഃ
 ഗാന്ധാര്യോ സഹിതോ ധീമാൻ കന്ത്യാ ച പ്രത്യനന്ദത
 20 തതശ് ചാശ്രമം ആഗച്ഛത് സിദ്ധചാരണസേവിതം
 ദിദൃക്ഷുഭിഃ സമാകീർണം നഭസ് താരാഗണൈർ ഇവ

അധ്യായം 32

1 [വൈ]

സ തൈഃ സഹ നരവ്യാളൈർ ഭ്രാതൃഭിർ ഭരതർഷഭ
രാജാ രാജിരപദ്മാക്ഷൈർ ആസാം ചക്രേ തദാശ്രമേ
2 താപസൈശ് ച മഹാഭാഗൈർ നാനാദേശസമാഗതൈഃ
ദൃഷ്ട്വം കരുപതേഃ പുത്രാൻ പാണ്ഡുവാൻ പൃഥുവക്ഷസഃ
3 തേ fബ്രുവഞ് ജ്ഞാതും ഇച്ഛാമഃ കതമോ fത്ര യുധിഷ്ടിരഃ
ഭിമാർജ്ജുന യഥാശ് ചൈവ ദ്രുപദി ച യശസിനി
4 താൻ ആചഖ്യൗ തദാ സൂതഃ സർവാൻ നാമാഭിനാമതഃ
സഞ്ജയോ ദ്രുപദീം ചൈവ സർവാശ് ചാന്യഃ കരു സ്തീയഃ
5 യ ഏഷ ജാംബൂനദശുദ്ധ ഗൗരഃ തനർ മഹാസിംഹ ഇവ പ്രവൃദ്ധഃ
പ്രചണ്ഡ ഘോരഃ പൃഥു ദീർഘനേത്രസ്; താമ്രായതാസ്യഃ കരുരാജ ഏഷഃ
6 അയം പുനർ മത്തഗജേന്ദ്ര ഗാമിഃ പ്രതപ്തചാമീകരശുദ്ധഗൗരഃ
പൃഥ്വ് ആയതാംസഃ പൃഥു ദീർഘബാഹുർ; വൃകോദരഃ പശ്യത പശ്യതൈനം
7 യസ് ത്വ് ഏഷ പാർശ്വേ fസ്യ മഹാധനുഷ്ഠാഞ്; ശ്യാമോ യുവാ വാരണയുഥ
പാഭഃ
സിംഹോന്നതാംസോ ഗജഖേല ഗാമിഃ പദ്മായതാക്ഷോ fർജ്ജുന ഏഷ വീരഃ
8 കന്തി സമീപേ പുരുഷോത്തമൗ തു; യഥാവ് ഇമൗ വിഷ്ണുമഹേന്ദ്ര കൽപൗ
മനുഷ്യലോകേ സകലേ സമോ fസ്തി; യയോർ ന രൂപേ ന ബലേ ന ശീലേ
9 ഇയം പുനഃ പദ്മദലായതാക്ഷിഃ മധ്യം വയഃ കിം ചിദ് ഇവ സുശന്തി
നീലോത്പലാഭാ പുരദേവതേവഃ കൃഷ്ണാ സ്ഥിതാ മുർതിമതീവ ലക്ഷ്മിഃ
10 അസ്യാസ് തു പാർശ്വേ കനകോത്തമാഭാഃ യൈഷാ പ്രഭാ മുർതിമതീവ ഗൗരീ
മധ്യേ സ്ഥിതൈഷാ ഭഗിനീ ദിജാഗ്രയാ; ചക്രായുധസ്യാപ്രതിമസ്യ തസ്യ
11 ഇയം സ്വസാ രാജചമു പതേസ് തു; പ്രവൃദ്ധനീലോത്പല ദാമ വർണാ
പസ്പർധ കൃഷ്ണേന നൃപഃ സദാ യോ; വൃകോദരസൈന്യേഷ പരിശ്ശഹോ fഗ്ര്യഃ
12 ഇയം ച രാജേണാ മഗധാധിപസ്യഃ സുതാ ജരാസന്ധ ഇതി ശ്രുതസ്യ
യവീയസോ മാദ്രവതീസുതസ്യഃ ഭാര്യാ മതാ ചമ്പകദാമഗൗരീ
13 ഇന്ദീവരശ്യാമ തനഃ സ്ഥിതാ തു; യൈഷാപരാസന്ന മഹീതലേ ച
ഭാര്യാ മതാ മാദ്രവതീസുതസ്യഃ ജ്യേഷ്ഠസ്യ സേയം കമലായതാക്ഷി
14 ഇയം തു നിഷ്കൃപ്ത സുവർണഗൗരീ; രാജേണാ വിരാടസ്യ സുതാ സപുത്രാ
ഭാര്യാഭിമന്യോർ നിഹതോ രണേ യോ; ദ്രോണാദിഭിസ് തൈർ വിരഥോ
രഥസൈമഃ
15 ഏതാസ് തു സീമന്ത ശിരോരൂഹാ യഃ ശുക്ലോത്തരീയാ നരരാജ പന്ത്യഃ

രാജേണാ ിസ്യ വൃദ്ധസ്യ പരം ശതാഖ്യാഃ; സ്തേഷാ വിവിരാ ഹതപത്ര നാഥാഃ
 16 ഏതാ യഥാമുഖ്യം ഉദാഹൃതാ വോ; ബ്രാഹ്മണ്യ ഭാവാദ് ജ്ജു ബുദ്ധിസത്ത്വാഃ
 സർവാ ഭവദ്ഭിഃ പരിപുച്ഛ്യമാനാ; നരേന്ദ്രപത്യഃ സുവിശുദ്ധസത്ത്വാഃ
 17 ഏവം സ രാജാ കരുവൃദ്ധ വര്യഃ; സമാഗതസ് തൈർ നരദേവ പുത്രൈഃ
 പപ്രച്ഛ സർവാൻ കശലം തദാനീഃ; ഗതേഷു സർവേഷ്ഠ് അഥ താപസേഷു
 18 യോധേഷു ചാപ്യ് ആശ്രമമണ്ഡലം തഃ; മുക്ത്വാ നിവിഷ്കൃഷ്ട വിമുച്യ പത്രം
 സ്ത്രീ വൃദ്ധബാലേ ച സുസംനിവിഷ്കൃഃ യഥാർഹതഃ കശലം പര്യപുച്ഛത്

അധ്യായം 33

1 [ധ്രു]

ധൃഷ്ടിമൂലം മഹാബാഹോ കച്ഛിത് താത കശലൃഷ്ട അസി
സഹിതോ ഭ്രാതൃഭിഃ സർവൈഃ പൗരജാനപദൈസ് തഥാ

2 യേ ച ത്യാം ഉപജീവന്തി കച്ഛിത് തേ ഫപി നിരഥയാഃ
സചിവാ ഭൃത്യ വർഗാശ് ച ഗുരവശ് ചൈവ തേ വിഭോ

3 കച്ഛിത് വർതസി പൗരാണാം വൃത്തിം രാജർഷിസേവിതാം
കച്ഛിത് ദയാൻ അനുച്ഛിദ്യ കോശസ് തേ ഫഭിപ്രപുര്യതേ

4 അരിമധ്യസ്ഥമിത്രേഷു വർതസേ ചാനരൂപതഃ
ബ്രാഹ്മണാൻ അഗ്രഹാരൈർ വാ യഥാ വദ് അനുപശ്യസി

5 കച്ഛിത് തേ പരിതുഷ്യന്തി ശീലേന ഭരതർഷഭ
ശത്രവോ ഗുരവഃ പൗരാ ഭൃത്യാ വ സ്വജനോ ഫപി വാ

6 കച്ഛിത് യജസി രാജേന്ദ്ര ശ്രദ്ധാവാൻ പിതൃദേവതാഃ
അതിഥീംശ് ചാന പാനേന കച്ഛിത് അർചസി ഭാരത

7 കച്ഛിച്ഛ ച വിഷയേ വിപ്രാഃ സ്വകർമ്മനിരതാസ് തവ
ക്ഷത്രിയാ വൈശ്യ വർഗാ വാ ശൂദ്രാ വാപി കഡുംബിനഃ

8 കച്ഛിത് സ്ത്രീബാലവൃദ്ധം തേ ന ശോചതി ന യാചതേ
ജാമയഃ പുജിതാഃ കച്ഛിത് തവ ഗേഹേ നരർഷഭ

9 കച്ഛിത് രാജർഷിഭിഃശോ ഫയം താം ആസാദ്യ മഹീപതിം
യഥോചിതം മഹാരാജ യശസാ നാവസീദതി

10 [വൈ]

ഇത്യ ഏവം വാദിനം തം സ ന്യായവത് പ്രത്യുഷന്ത
കശലപ്രശ്ന സംയുക്തം കശലോ വാക്യകർമ്മണി

11 കച്ഛിത് തേ വർധതേ രാജംസ് തപോ മന്ദശ്രമസ്യ തേ
അപി മേ ജനനി ചേയം ശുശ്രൂഷുർ വിഗതക്ലമാ

അപ്യ് അന്യാഃ സഹലോ രാജൻ വനവാസോ ഭവിഷ്യതി
12 ഇയം ച മാതാ ജ്യേഷ്ഠാ മേ വീതവാതായ കർശിതാ

ഘോരേണ തപസാ യുക്താ ദേവി കച്ഛിൻ ന ശോചതി
13 ഹതാൻ പുത്രാൻ മഹാവിദ്യാൻ ക്ഷത്രിയർമപരായണാൻ

നാപധ്യായതി വാ കച്ഛിത് അസ്മാൻ പാപകൃതഃ സദാ
14 ക്വ ചാസൗ വിദ്വരോ രാജൻ നൈനം പശ്യാമഹേ വയം

സഞ്ജയഃ കശലീ ചായം കച്ഛിൻ ന തപസി സ്ഥിതഃ
15 ഇത്യ ഉക്തഃ പ്രത്യവാചേദം ധൃതരാഷ്ട്രോ ജനാധിപം

കശലി വിദൂരഃ പുത്ര തപോ ഘോരം സമാസ്മിതഃ
16 വായുഭക്ഷോ നിരാഹാരഃ കൃശോ ധമനി സന്തതഃ
കദാ ചിദ് ദൃശ്യതേ വിപ്രൈഃ ശൂന്യേ fസ്തിൻ കാനനേ ക്വ ചിത്
17 ഇത്യ ഏവം വദതസ് തസ്യ ജടി വീടാ മുഖഃ കൃശഃ
ദിഗ് വാസാ മലദിഗ്ധാംഗോ വനരേണ സമുക്ഷിതഃ
18 ദൂരാദ് ആരക്ഷിതഃ ക്ഷത്താ തത്രാഖ്യാതോ മഹീപതേഃ
നിവർത്തമാനഃ സഹസാ ജനം ദൃഷ്ട്യാശ്രമം പ്രതി
19 തം അന്വധാവൻ നൃപതിർ ഏക ഏവ യുധിഷ്ഠിരഃ
പ്രവിശന്തം വനം ഘോരം ലക്ഷ്യാലക്ഷ്യം ക്വ ചിത് ക്വ ചിത്
20 ഭോ ഭോ വിദൂര രാജാഹം ദധിതസ് തേ യുധിഷ്ഠിരഃ
ഇതി ബ്രുവൻ നരപതിസ് തം യത്താദ് അഭ്യധാവത
21 തതോ വിവിക്ത ഏകാന്തേ തസ്ഥൗ ബുദ്ധിമതാം വരഃ
വിദൂരോ വൃക്ഷം ആശ്രിത്യ കം ചിത് തത്ര വനാന്തരേ
22 തം രാജാ ക്ഷീണഭ്രൂയിഷ്ടം ആകൃതി മാത്രസുചിതം
അഭിജ്ജേണ മഹാബുദ്ധിം മഹാബുദ്ധിർ യുധിഷ്ഠിരഃ
23 യുധിഷ്ഠിരോ fഹം അസ്തിതി വാക്യം ഉക്താഗ്രതഃ സ്ഥിതഃ
വിദൂരസ്യാശ്രവേ രാജാ സ ച പ്രത്യഹ സഞ്ജന്തയാ
24 തതഃ സോ fനിമിഷോ ഭൂത്യാ രാജാനം സമുദൈക്ഷത
സംയോജ്യ വിദൂരസ് തസ്തിൻ ദൃഷ്ടിം ദൃഷ്ട്യാ സമാഹിതഃ
25 വിവേശ വിദൂരോ ധീമാൻ ഗാത്രൈർ ഗാത്രാണി ചൈവ ഹ
പ്രാണാൻ പ്രാണേഷു ച ദധദ് ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയേഷു ച
26 സ യോഗബലം ആസ്ഥായ വിവേശ നൃപതേസ് തനം
വിദൂരോ ധർമ്മരാജസ്യ തേജസാ പ്രജലന് ഇവ
27 വിദൂരസ്യ ശരീരം തത് തഥൈവ സ്തബ്ധലോചനം
വൃക്ഷാശ്രിതം തദാ രാജാ ദദർശ ഗതചേതനം
28 ബലവന്തം തഥാത്മാനം മേനേ ബഹുഗുണാ തദാ
ധർമ്മരാജോ മഹാതേജാസ് തച് ച സസ്മാര പാണ്ഡവഃ
29 പൗരാണം ആത്മനഃ സർവം വിദ്യാവാൻ സ വിശാം പതേ
യോഗധർമ്മം മഹാതേജാ വ്യാസേന കഥിതം യഥാ
30 ധർമ്മരാജസ് ഇ തത്രൈനം സഞ്ചസ്താരയിഷ്ടസ് തദാ
ദഗ്ധ് കാര്മോ fവേദ് വിദ്വാൻ അഥ വൈ വാഗ് അഭാഷത
31 ഭോ ഭോ രാജൻ ന ദഗ്ധവ്യം ഏതദ് വിദൂര സഞ്ജ്ഞികം
കലേവരം ഇഹൈതത് തേ ധർമ്മ ഏഷ സനാതനഃ

32 ലോകാഃ സന്താനകാ നാമ ഭവിഷ്യത്യ് അസ്യ പാർഥിവ

യതി ധർമ്മം അവാപ്നോ fസൗ നൈവ ശോച്യഃ പരന്തപ

33 ഇത്യ് ഉക്തോ ധർമ്മരാജഃ സ വിനീവൃത്യ തഃ പുനഃ

രാജേണാ വൈചിത്ര വീര്യസ്യ തത് സർവം പ്രത്യവേദയത്

34 തഃ സ രാജാ ദ്യുതിമാൻ സ ച സർവോ ജനസ് തദാ

ഭീമസേനാദയശ് ചൈവ പരം വിസ്മയം ആഗതാഃ

35 തച് ഹൃത്യാ പ്രീതിമാൻ രാജാ ഭൂത്വ ധർമ്മജം അബ്രവീത്

ആപോ മൂലം ഫലം ചൈവ മമേദം പ്രതിഗൃഹ്യതാം

36 യദനോ ഹി നരോ രാജംസ് തദനോ fസ്യാതിഥിഃ സ്മൃതഃ

ഇത്യ് ഉക്തഃ സാ തഥേത്യ് ഏവ പ്രാഹ ധർമ്മാത്മജോ നൃപം

ഫലം മൂലം ച ബുഭുജേ രാജണാ ദത്തം സഹാനജഃ

37 തതസ് തേ വൃക്ഷമൂലേഷു കൃതവാസ പരിഗ്രഹാഃ

താം രാത്രിം ന്യവസൻ സർവേ ഫലമൂലജലാശനാഃ

അധ്യായം 34

1 [വൈ]

ഏവം സാ രജനീ തേഷാം ആശ്രമേ പുണ്യകർമ്മണാം
ശിവാ നക്ഷത്രസമ്പന്നാ സാ വ്യതിയായ ഭാരത
2 തത്ര തത്ര കഥാശ് ചാസംസ് തേഷാം ധർമാർഥലക്ഷണാഃ
വിചിത്രപദസഞ്ചാരാ നാനാ ശ്രുതിഭിർ അന്വിതാഃ
3 പാണ്ഡവാസ് ത്വ അഭിതോ മാതുർ ധരണ്യാം സുഷുപ്തസ് തദാ
ഉത്സൃജ്യ സുമഹാർഹാണി ശയനാനി നരാധിപ
4 യദ് ആഹാരോ ദിവദ് രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രോ മഹാമനാഃ
തദ് ആഹാരാ നൃപീരാസ് തേ നൃവസംസ് താം നിശം തദാ
5 വ്യതിതായാം തു ശർവദ്യാം കൃതപൂർവാഹ്ണിക ക്രിയഃ
ദ്രൗതഭിഃ സഹ കൗന്തേയോ ദദർശാശ്രമമണ്ഡലം
6 സാന്തഃപുര പരീവാരഃ സദൃത്യഃ സപുരോഹിതഃ
യഥാസുഖം യഥോദ്ദേശം ധൃതരാഷ്ട്രാഭ്യനജ്ഞയാ
7 ദദർശ തത്ര വേദീശ് ച സമ്പ്രജ്ജലിത പാവകാഃ
കൃതാഭിഷേകൈർ മുനിഭിർ ഹൃതാഗ്നിഭിർ ഉപസ്ഥിതാഃ
8 വാനേയ പുഷ്പനികരൈർ ആജ്യധൃമോദ്ഗമൈർ അപി
ബ്രാഹ്മണ വപുഷാ യുക്താ യുക്താ മുനിഗണൈശ് ച താഃ
9 മൃഗയുമൈർ അനുദ്വിഗൈസ് തത്ര തത്ര സമാശ്രിതൈഃ
അശങ്കിതൈഃ പക്ഷിഗണഃ പ്രഗീതൈർ ഇവ ച പ്രഭോ
10 കേകാഭിർ നീലകണ്ഠാനാം ദാത്യഹാനാം ച ക്ഷുഭിതൈഃ
കോകോലാനാം ച കഹരൈഃ ശ്രുഭിഃ ശ്രുതിമനോഹരൈഃ
11 പ്രാധീത ദ്വിജ ഘോഷൈശ് ച ക്വ ചിത് ക്വ ചിദ് അലങ്കൃതം
ഫലമൂലസമുദ്യാഹൈർ മഹദ്ഭീശ് ചോപശോഭിതം
12 തതഃ സ രാജാ പ്രദദൗ താപസാർഥം ഉപാഹൃതാൻ
കലശാൻ കാഞ്ചനാൻ രാജംസ് തമൈവോദുംബരാൻ അപി
13 അജിനാനി പ്രവേണീശ് ച സ്രൂക് സ്രൂവം ച മഹീപതിഃ
കമണ്ഡലൂസ് തഥാ സ്ഥാലിഃ പിഠരാണി ച ഭാരത
14 ഭാജനാനി ച ലൗഹാനി പാത്രീശ് ച വിവിധാ നൃപ
യദ് യദ് ഇച്ഛതി യാവച് ച യദ് അന്യദ് അപി കാക്ഷ്ഛിതം
15 ഏവം സ രാജാ ധർമാത്മാ പരീത്യാശ്രമമണ്ഡലം
വസു വിശ്രാന്ത്യ തത് സർവം പുനർ ആയാൻ മഹീപതിഃ
16 കൃതാഹ്നികം ച രാജാനം ധൃതരാഷ്ട്രം മനീഷിണം

ദദർശാസീനം അവ്യഗ്രം ഗാന്ധാരി സഹിതം തദാ
 17 മാതരം ചാവിദൂരസ്ഥമാം ശിഷ്യവത് പ്രണതാം സ്ഥിതാം
 കന്തിം ദദർശ ധർമാത്മാ സതതം ധർമചാരിണീം
 18 സ തം അഭ്യർച്യ രാജാനം നാമ സംശ്രാവ്യ ചാത്മനഃ
 നിഷീദേത്യ് അഭ്യനുജ്ഞാതോ ബൃസ്യാം ഉപവിവേശ ഹ
 19 ഭീമസേനാദയശ് ചൈവ പാണ്ഡവഃ കൗരവർഷഭം
 അഭിവാദ്യോപസംഗൃഹ്യ നിഷേദഃ പാർഥിവാജ്ഞയാ
 20 സ തൈഃ പരിവൃതോ രാജാ ശുശ്രൂഭേ fതീവ കൗരവഃ
 ബിഭ്രദ് ബ്രാഹ്മീം ശ്രീയം ദീപ്താം ദേവൈർ ഇവ ബൃഹസ്പതിഃ
 21 തഥാ തേഷുപവിഷ്ടേഷു സമാജശൂർ മഹർഷയഃ
 ശതയുപപ്രഭൃതയഃ കരുക്ഷേത്രനിവാസിനഃ
 22 വ്യാസശ് ച ഭഗവാൻ വിപ്രോ ദേവർഷിഗണപുജിതഃ
 വൃതഃ ശിഷ്യൈർ മഹാതേജോ ദർശയാം ആസ തം നൃപം
 23 തതഃ സ രാജാ കൗരവ്യഃ കന്തീപുത്രശ് ച വീര്യവാൻ
 ഭീമസേനാദയശ് ചൈവ സമൃതമായാഭ്യപുജയൻ
 24 സമാഗതസ് തതോ വ്യാസഃ ശതയുപാദിദിർ വൃതഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രം മഹീപാലം അസ്യതാം ഇത്യ് അഭാഷത
 25 നവം ഇ വിഷ്ണുരം കൗശ്യം കൃഷ്ണാജിനകശോത്തരം
 പ്രതിപേദേ തദാ വ്യാസാസ് തദർഥം ഉപകൽപിതം
 26 തേ ച സാർവേ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠോ വിഷ്ണുരേഷു സമന്തതഃ
 ദൈവപായനാഭ്യനുജ്ഞാതാ നിഷേദൂർ വിപുലൗജസഃ

അധ്യായം 35

1 [വൈ]

തഥാ സമുപവിഷ്ണേഷു പാണ്ഡവേഷു മഹാത്മസു
 വ്യാസഃ സത്യവതി പുത്രഃ പ്രോവാചാമത്രോ പാർഥിവം
 2 ധൃതരാഷ്ട്ര മഹാബാഹോ കച്ഛിത് തേ വർധതേ തപഃ
 കച്ഛിൻ മനസ് തേ പ്രിണാനി വനവാസേ നരാധിപ
 3 കച്ഛിദ് ധൃദി ന തേ ശോകോ രാജാൻ പുത്ര വിനാശജഃ
 കച്ഛിച്ഛ ജ്ഞാനാനി സർവാണി പ്രസന്നാനി തവാനഘ
 4 കച്ഛിദ് ബുദ്ധിം ദൃഢാം കൃത്വാ ചരസ്യാരണ്യകം വിധിം
 കച്ഛിദ് വധുശ്ച ഗാന്ധാരി ന ശോകേനാഭിഭൂയതേ
 5 മഹാപ്രജ്ഞാ ബുദ്ധിമതീ ദേവീ ധർമ്മാർഥദർശിണീ
 ആഗമാപായ തത്ത്വജ്ഞാ കച്ഛിദ് ഏഷാ ന ശോചതി
 6 കച്ഛിത് കന്തി ച രാജംസ് ത്വാം ശുശ്രൂഷൂർ അനഹങ്കൃതാ
 യാ പരിത്യജ്യ രാജ്യം സ്വം ഗുരുശ്രൂഷണേ രതാ
 7 കച്ഛിദ് ധർമ്മസുതോ രാജാ ത്വയാ പ്രീത്യാഭിനന്ദിതഃ
 ഭീമാർജുനയമാശ്ചൈവ കച്ഛിദ് ഏതേ ിപി സാന്തിതാഃ
 8 കച്ഛിൻ നന്ദസി ദൃഷ്ട്വേതാൻ കച്ഛിത് തേ നിർമലം മനഃ
 കച്ഛിദ് വിശുദ്ധഭാവോ ിസി ജാതജ്ഞാനോ നരാധിപ
 9 ഏതദ് ധി ത്രിതയം ശ്രേഷ്ഠം സർവഭൂതേഷു ഭാരത
 നിർവൈരതാ മഹാരാജ സത്യം അദ്രോഹ ഏവ ച
 10 കച്ഛിത് തേ നാനതാപോ ിസ്തി വനവാസേന ഭാരത
 സ്വദതേ വന്യം അന്നം വാ മുനിവാസാംസി വാ വിഭോ
 11 വിദിതം ചാപി മേ രാജൻ വിദൂരസ്യ മഹാത്മനഃ
 ഗമനം വിധിനാ യേന ധർമ്മസ്യ സുമഹാത്മനഃ
 12 മാണ്ഡവ്യ ശാപാദ് ധി സ വൈ ധർമ്മോ വിദൂരതാം ഗതഃ
 മഹാബുദ്ധിർ മഹായോഗീ മഹാത്മാ സുമഹാമനഃ
 13 ബൃഹസ്പതിർ വാ ദേവേഷു ശുക്രോ വാപ്യ് അസുരേഷു യഃ
 ന തഥാ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ യഥാ സ പുരുഷർഷഭഃ
 14 തപോബലവ്യയം കൃത്വാ സുമഹച്ഛി ചിരസംഭൃതം
 മാണ്ഡവ്യേനർഷിണാ ധർമ്മോ ഹ്യ് അഭിഭൂതഃ സനാതനഃ
 15 നിയോഗാദ് ബ്രഹ്മണഃ പൂർവം മയാ സ്വേന ബലേന ച
 വൈചിത്ര വിര്യകേ ക്ഷേത്രേ ജാതഃ സ സുമഹാമതിഃ
 16 ഭ്രാതാ തവ മഹാരാജ ദേവദേവഃ സനാതനഃ

ധരണാച്ഛ്രേയസോ ധ്യാനാദ് യം ധർമ്മം കവയോ വിദുഃ
 17 സത്യേന സംവർധയതി ദമേന നിയമേന ച
 അഹിംസയാ ച ദാനേന തപസാ ച സനാതനഃ
 18 യേന യോഗബലാജ്ജാതഃ കരുരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 ധർമ്മ ഇത്യ ഏഷ നൃപതേ പ്രാജ്ഞേനാമിത ബുദ്ധിനാ
 19 യഥാ ഹ്യ അഗ്നിർ യഥാ വായുർ യഥാപഃ പൃഥിവീ യഥാ
 യഥാകാശം തഥാ ധർമ്മ ഇഹ ചാമൃതം ച സ്ഥിതഃ
 20 സർവഗശ്ചൈവ കൗരവ്യ സർവം വ്യാപ്യ ചരാചരം
 ദൃശ്യതേ ദേവദേവഃ സ സിദ്ധൈർ നിർദഗ്ധകീൽബിഷൈഃ
 21 യോ ഹി ധർമ്മഃ സ വിദുരോ വിദുരോ യഃ സ പാണ്ഡവഃ
 സ ഏഷ രാജൻ വശ്യസ്തേ പാണ്ഡവഃ പ്രേഷ്യവത് സ്ഥിതഃ
 22 പ്രവിഷ്ടഃ സ സ്വം ആത്മാനം ഭ്രാതാ തേ ബുദ്ധിസത്തമഃ
 ദിഷ്ട്യാ മഹാത്മാ കൗന്തേയം മഹായോഗബലാനിതഃ
 23 ത്യാം ചാപി ശ്രേയസാ യോക്ഷ്യേ നചിരാദ് ഭരതർഷഭ
 സംശയച്ഛേരദനാർഥം ഹി പ്രാപ്തം മാം വിദ്ധി പുത്രക
 24 ന കൃതം യത് പുരാ കൈശ്ചിത് കർമ്മ ലോകേ മഹർഷിഭിഃ
 ആശ്ചര്യഭൂതം തപസഃ ഫലം സന്ദർശയാമി വഃ
 25 കിം ഇച്ഛസി മഹീപാല മത്തഃ പ്രാപ്തം അമാനുഷം
 ഭൃഷ്ടം സ്വപ്രഷ്ടം അഥ ശ്രോതും വദ കർതാസ്തി തത് തഥാ

അധ്യായം 36

1 [ജ]

വനവാസം ഗതേ വിപ്ര യുതരാഷ്ട്രേ മഹീപതൗ
 സഭാര്യേ നൃപശാർദ്ദൂല വധ്യാ കന്യാ സമന്വിതേ
 2 വിദൂരേ ചാപി സംസിദ്ധേ ധർമ്മരാജം വ്യപാശ്രിതേ
 വസന്ത്യ പാണ്ഡുപുത്രേഷു സർവേഷ് ആശ്രമമണ്ഡലേ
 3 യത് തദ് അശ്വര്യം ഇതി വൈ കാരിഷ്യാംമീത്യ് ഉവാച ഹ
 വ്യാസഃ പരമതേജജസഗീ മഹർഷിസ് തദ് വദസ്വ മേ
 4 വനവാസേ ച കൗരവ്യഃ കിയന്തം കാലം അച്യുതഃ
 യുധിഷ്ഠിരോ നരപതിർ ന്യവസത് സാജനോ ദ്വിജ
 5 കിമാഹാരാശ് ച തേ തത്ര സസൈന്യാ ന്യവസൻ പ്രഭോ
 സാന്തഃപുരാ മഹാത്മാന ഇതി തദ് ബ്രൂഹി മേ ിനഘല

6 [വൈ]

തേ ിനജ്ഞാതാസ് തദാ രാജൻ കുരുരാജേന പാണ്ഡവാഃ
 വിവിധാന്യ് അന്നപാനാനി വിശ്രാമ്യാനുഭവന്തി തേ
 7 മാസം ഏകം വിജഹ്രസ് തേ സസൈന്യാന്തഃപുരാ വനേ
 അഥ തത്രാഗമദ് വ്യാസോ യഥോക്തം തേ മയാനഘല
 8 തഥാ ഇ തേഷാം സർവേഷാം കഥാഭിർ നൃപസംനിധൗ
 വ്യാസം അന്വാസതാം രാജൻ ആജ്യൂർ മൂനയോ ിപരേ
 9 നാരദാഃ പർവതശ് ചൈവ ദേവലശ് ച മഹാതപാഃ
 വിശ്വാവസുസ് തുംബുരുശ് ച ചിത്രസേനശ് ച ഭാരത
 10 തേഷാം അപി യഥാന്യായം പൂജാം ചക്രേ മഹാമനാഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രാഭ്യനുജ്ഞാതഃ കുരുരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 11 നിഷേദുസ് തേ തതഃ സർവേ പൂജാം പ്രാപ്യ യുധിഷ്ഠിരാത്
 ആസനേഷ് അഥ പുണ്യേഷു ബർഹിഷ്ണേഷു വരേഷു ച
 12 തേഷു തത്രോപവിഷ്ണേഷു സ ഇ രാജാ മഹാമതിഃ
 പാണ്ഡുപുത്രൈഃ പരിവൃതോ നിഷസാദാ കുരൂദ്വഹഃ
 13 ഗാന്ധാരി ചൈവ കന്തി ച ദ്രൗപദീ സാത്വതീ തഥാ
 സ്ത്രിയശ് ചാന്യാസ് തഥാന്യാഭിഃ സഹോപവിവിശുസ് തതഃ
 14 തേഷാം തത്ര കഥാ ദിവ്യാ ധർമിഷ്ടാശ് ചാഭവൻ നൃപ
 ദൃഷീണാം ച പുരാണാനാം ദേവാസുരവിമിശ്രിതാഃ
 15 തതഃ കഥാന്തേ വ്യാസസ് തം പ്രജ്ഞാ ചക്ഷുഷം ഈശ്വരം
 പ്രോവാച വദതാം ശ്രേഷ്ഠഃ പുനർ ഏവ സ തദ് വചഃ

പ്രിയമാണോ മഹാതേജാഃ സർവവേദവിദാം വരഃ
 16 വിദിതം മമ രാജേന്ദ്ര യത് തേ ഹൃദി വിവക്ഷിതം
 ദഹ്യമാനസ്യ ശോകേന തവ പുത്രകൃതേന വൈ
 17 ഗാന്ധാര്യാസ് ചൈവ യദ് ദുഃഖം ഹൃദി തിഷ്ഠതി പാർഥിവ
 കന്ത്യാസ് ച യൻ മഹാരാജ ദ്രുപദ്യാസ് ച ഹൃദി സ്ഥിതം
 18 യച് ച ധാരയതേ തീവ്രം ദുഃഖം പുത്രാ വിനാശജാം
 സുദ്രോ കൃഷ്ണ ഭഗിനീ തച് ചാപി വിദിതം മമ
 19 ശ്രുത്വാ സമാഗമം ഇമം സർവേഷാം വസ് തതോ നൃപ
 സംശയ ഛേദനായാഹം പ്രാപ്തഃ കൗരവനന്ദന
 20 ഇമേ ച ദേവഗന്ധർവാഃ സർവേ ചൈവ മഹർഷയഃ
 പശ്യതു തപസോ വീര്യം അദ്യ മേ ചിരസംഭൃതം
 21 തദ് ഉച്യതാം മഹാബാഹോ കം കാമം പ്രദിശാമി തേ
 പ്രവണോ fസ്തി വരം ദാതും പശ്യം മേ തപസോ ബലം
 22 ഏവം ഉക്തഃ സ രാജേന്ദ്രോ വ്യാസേനാമിത ബുദ്ധിനാ
 മുഹൂർതം ഇവ സഞ്ചിന്ത്യ വചനായോപചക്രമേ
 23 ധന്യോ fസ്ത് അനുഗൃഹീതോ fസ്തി സഹലം ജീവിതം ച മേ
 യൻ മേ സമഗമോ fദ്യേഹ ഭവദ്ഭിഃ സഹ സാധുഭി
 24 അദ്യ ചാപ്യ് അവഗച്ഛാമി ഗതിം ഇഷ്ടാം ഇഹാരത്നഃ
 ഭവദ്ഭിർ ബ്രഹ്മകൽപൈർ യത് സമേതോ fഹം തപോധനാഃ
 25 ദർശനാദ് ഏവ ഭവതാം പുത്രോfഹം നാന്ര സംശയഃ
 വിദ്യതേ ന ഭയം ചാപി പരലോകാൻ മമാനഘാഃ
 26 കിം തു തസ്യ സുദുർബുദ്ധേർ മന്ദന്യാപനയൈർ ഭൃഷം
 ദൂയതേ മേ മനോ നിത്യം സ്തരതഃ പുത്രഗൃദ്ധിനഃ
 27 അപാപാഃ പാണ്ഡവാ യേന നികൃതാഃ പാപബുദ്ധിനാ
 ഘാതിതാ പൃഥിവി ചേയം സഹസാ സനര ദ്വിപാ
 28 രാജാനസ് ച മഹാത്മാനോ നാനാജനപദേശ്വരാഃ
 ആഗമ്യ മമ പുത്രാർഥേ സർവേ മൃത്യുവശം ഗതാഃ
 29 യേ തേ പുത്രാംസ് ച ദാരാംസ് ച പ്രാണാംസ് ച മനസഃ പ്രിയാൻ
 പരിത്യജ്യ ഗതാഃ ശൂരാഃ പ്രേതരാജനിവേശനം
 30 കാ ന തേഷാം ഗതിർ ബ്രഹ്മൻ മിത്രാർഥേ യേ ഹതാ മൃയേ
 തഥൈവ പുത്രപൗത്രാണാം മമ യേ നിഹതാ യുധി
 31 ദൂയതേ മേ മനോ fഭീക്ഷ്ണം ഘാതയിത്വാ മഹാബലം
 ഭീഷ്ണം ശാന്തനവം വൃദ്ധം ദ്രോണം ച ദ്വിജസത്തമം

32 മമ പുത്രേണ മൃശേന പാപേന സുഹൃദ ദ്വിഷാ
ക്ഷയം നീതം ക്ലമം ദീപ്തം പൃഥിവീ രാജ്യം ഇച്ഛതാ
33 ഏതത് സർവം അനുസൃത്യ ദഹ്യമാനോ ദിവാനിശം
ന ശാന്തിം അധിഗച്ഛാമി ദുഃഖശോകസമാഹതഃ
ഇതി മേ ചിന്തയാനസ്യ പിതഃ ശർമ ന വിദ്യതേ

അധ്യായം 37

1 [വൈ]

തച്ഛ്രുത്യാ വിവിധം തസ്യ രാജർഷേഃ പരിഭേവിതം
 പുനർ നവീകൃതഃ ശോകോ ഗാന്ധാര്യോ ജനമേജയ
 2 കന്യാ ദ്രുപദപുത്ര്യാസ് ച സുഭദ്രായാസ് തഥൈവ ച
 താസാം ച വര നാരീണാം വധൂനാം കൗരവസ്യ ഹ
 3 പുത്രശോകസമാവിഷ്ടാ ഗാന്ധാരി ത് ഇദം അബ്രുവീത്
 ശ്യാശൂരം ബദ്ധനയനാ ദേവീ പ്രാഞ്ജലിർ ഉതഥിതാ
 4 ഷോഡഷേമാനി വർഷാണി ഗതാനി മുനിപുംഗവ
 അസ്യ രാജേണാ ഹതാൻ പുത്രാഞ് ശോചതോ ന ശമോ വിഭോ
 5 പുത്രശോകസമാവിഷ്ടോ നിഃശ്വസൻ ഹ്യ ഏഷ ഭൂമിപഃ
 ന ശേതേ വസതീഃ സർവാ യുതരാഷ്ട്രോ മഹാമുനേ
 6 ലോകാൻ അന്യാൻ സമർഥോ ഽസി സ്രഷ്ടും സർവാംസ് തപോബലാത്
 കിം ഉ ലോകാന്തര ഗതാൻ രാജേണാ ദർശയിതും സുതാൻ
 7 ഇയം ച ദ്രുപദി കൃഷ്ണാ ഹതജ്ഞാതി സുതാ ഭൃശം
 ശോചാത് അതീവ സാധീ തേ സ്തേഷാണാം ദധിതാ സ്തേഷാ
 8 തഥാ കൃഷ്ണസ്യ ഭഗിനീ സുഭദ്രാ ഭദ്ര ഭാഷിണീ
 സൗഭദ്ര വധസന്തപ്താ ഭൃശം ശോചതി ഭാമിനീ
 9 ഇയം ച ഭൂരി ശ്വരസോ ഭാര്യാ പരമദുഃഖിതാ
 ഭർതൃവ്യസനശോകാർതാ ന ശേതേ വസതീഃ പ്രഭോ
 10 യസ്യാസ് തു ശ്യാശൂരോ ധീമാൻ ബാഹ്ലികഃ സ കുരൂദ്വഹഃ
 നിഹതഃ സോമദത്തസ് ച പിത്രാ സഹ മഹാരണേ
 11 ശ്രീമച് ചാസ്യ മഹാബുദ്ധേഃ സംഗ്രാമേഷ് അപലായിനഃ
 പുത്രസ്യ തേ പുത്രശതം നിഹതം യദ് രണാജിരേ
 12 തസ്യ ഭാര്യാ ശതം ഇദം പുത്രശോകസമാഹതം
 പുനഃ പുനർ വർധയാനം ശോകം രാജേണാ മഥൈവ ച
 തേനാരംഭേണ മഹതാ മാം ഉപാസ്തേ മഹാമുനേ
 13 യേ ച ശൂരാ മഹാത്മാനഃ ശ്യാശൂരാ മേ മഹാരഥാഃ
 സോമദത്തപ്രഭൃതയഃ കാ ന തേഷാം ഗതീഃ പ്രഭോ
 14 തവ പ്രസാദാദ് ഭഗവാൻ വിശോകോ ഽയം മഹീപതിഃ
 കര്യാത് കാലം അഹം ചൈവ കന്തി ചേയം വധൂസ് തവ
 15 ഇത് ഉക്തവത്യാം ഗാന്ധാര്യോ കന്തീ വ്രതകൃഷ്ണാനനാ
 പ്രച്ഛന്നജാതം പുത്രം തം സസ്മാരാദിത്യ സംഭവം

- 16 താം ജിഷീർ വരദോ വ്യാസോ ദൂരശ്രവണ ദർശനഃ
അപശ്യദ് ദുഃഖിതാം ദേവീം മാതരം സവ്യസാചിനഃ
- 17 താം ഉവാച തതോ വ്യാസോ യത് തേ കാര്യം വിവക്ഷിതം
തദ് ബ്രൂഹി ത്വം മഹാപ്രാജ്ഞേ യത് തേ മനസി വർത്തതേ
- 18 തതഃ കന്തീ ശ്യാശൂരയോഃ പ്രണമ്യ ശിരസാ തദാ
ഉവാച വാക്യം സന്ദ്രീഡം വിവൃണ്വാനാ പുരാതനം

അധ്യായം 38

1 [കന്തി]

ദേവന് ശ്യാശുരോ മേ ിസി ദൈവതസ്യാപി ദൈവതം
സാ മേ ദേവാതിദേവസ് ത്യാം ശൃണു സത്യം ഗിരം മമ
2 തപസ്വി കോപനോ വിപ്രോ ദുർവാസാ നാമ മേ പിതഃ
ദീക്ഷാം ഉപാഗതോ ഭോജ്ജം തം അഹം പര്യതോഷയം
3 ശൗചേന ത്വ് ആഗസസ് ത്യാഗൈഃ ശുഭേന മനസാ തഥാ
കോപസ്ഥാനേഷ് അപി മഹത്സ്വ് അകപ്യം ന കദാ ചന
4 സ മേ വരം അദാത് പ്രീതഃ കൃതം ഇത്യ് അഹം അബ്രുവം
അവശ്യം തേ ഗൃഹീതവ്യം ഇതി മാം സോ ിബ്രവിദ് വചഃ
5 തതഃ ശാപഭയാദ് വിപ്രം അവോചം പുനർ ഏവ തം
ഏവം അസ്ത്വ് ഇതി ച പ്രാഹ പുനർ ഏവ സ മാം ദിജഃ
6 ധർമ്മസ്യ ജനനീ ഭദ്രേ ഭവിത്രീ ത്യാം വരാനനേ
വശേ സ്ഥാസ്യന്തി തേ ദേവാ യാസ് ത്യാം ആവാഹയിഷ്യസി
7 ഇത്യ് ഉക്ത്യാന്തർ ഹിതോ വിപ്രസ് തതോ ിഹം വിസ്മിതാഭവം
ന ച സാർവാസ്വ് അവസ്ഥാസ്യ സ്മിതീർ മേ വിപ്രണശ്യതി
8 അഥ ഹർമ്യതലസ്ഥാഹം രവിം ഉദ്യന്തം ഈക്ഷതി
സംസൃത്യ തദ് ജ്ജേഷ്ഠർ വാക്യം സ്പഹയന്തി ദിവാകരം
സ്ഥിതാഹം ബാലഭാവേന തത്ര ദോഷം അബുധ്യതി
9 അഥ ദേവഃ സഹസ്രാംശൂർ മത്സമീപ ഗതോ ിഭവത്
ദിധാകൃത്യാത്മനോ ദേഹം ഭൂമൗ ച ഗഗനേ ിപി ച
തതാപ ലോകാൻ ഏകേന ദിതീയേനാഗമച് ച മാം
10 സ മാം ഉവാച വേപന്തിം വരം മത്തോ വൃണീഷ്യ ഹ
ഗമ്യതാം ഇതി തം ചാഹം പ്രണമ്യ ശിരസാവദം
11 സ മാം ഉവാച തിമാംശൂർ വൃഥാഹ്യാനം ന തേ ക്ഷമം
ധക്ഷ്യാമി ത്യാം ച വിപ്രം ച യേന ദത്തോ വരസ് തവ
12 തം അഹം രക്ഷതി വിപ്രം ശാപാദ് അനപരാധിനം
പുത്രോ മേ ത്വത്സമോ ദേവ ഭവേദ് ഇതി തതോ ിബ്രുവം
13 തതോ മാം തേജസാവിശ്യ മോഹയിത്യാ ച ഭാനമാൻ
ഉവാച ഭവിതാ പുത്രസ് തവേത്യ് അഭ്യഗമദ് ദിവം
14 തതോ ിഹം അന്തർഭവനേ പിതൂർ വൃത്താന്തരക്ഷിണീ
ശൃഛോത്പന്നം സൃതം ബാലം ജലേ കർണം അവാസ്യജം
15 നൃനം തസ്യൈവ ദേവസ്യ പ്രസാദാത് പുനർ ഏവ ഇ

കന്യാഹം അഭവം വിപ്ര യഥാ പ്രാഹ സ മാം ജ്ഞിഃ
 16 സ മയാ മൂഢയോ പുത്രോ ജ്ഞായമാനോ ിപ്യ് ഉപേക്ഷിതഃ
 തൻ മാം ദഹതി വിപ്രർഷേ യഥാ സുവിദിതം തവ
 17 യദി പാപം അപാപം വാ തദ് ഏതദ് വിവൃതം മയാ
 തൻ മേ ഭയം ത്വം ഭഗവൻ വ്യപനോതും ഇഹാർഹസി
 18 യച് ചാസ്യ രാജേണാ വിദിതം എദിസഥം ഭവതോ ിനഘ
 തം ചായം ലഭതാം കാമം അദ്വൈവ മുനിസാത്തമ
 19 ഇത്യ് ഉക്തഃ പ്രത്യവാചേദം വ്യാസോ വേദവിദാം വരഃ
 സാധു സർവം ഇദം തഥ്യം ഏവം ഏവ യഥാത്മ മാം
 20 അപരാധശ് ച തേ നാസ്തി കന്യാ ഭാവം ഗതാ ഹ്യ് അസി
 ദേവാശ് ചൈശ്വര്യവന്തോ വൈ ശരീരാഞ്യ് ആവിശന്തി വൈ
 21 സന്തി ദേവ നികായാശ് ച സങ്കൽപാഞ് ജനയന്തി യേ
 വാചാ ദൃഷ്ട്യാ തഥാ സ്തർശാത് സംഘർഷേണേതി പഞ്ചധാ
 22 മനുഷ്യധർമോ ദൈവേന ധർമേണ ന ഹി യുജ്യതേ
 ഇതി കന്തി വ്യജാനീഹി വ്യേതു തേ മാനസോ ജ്വരഃ
 23 സർവം ബലവതാം പഥ്യം സർവം ബലവതാം ശ്രുചി
 സർവം ബലവതാം ധർമഃ സർവം ബലവതാം സ്വകം

അധ്യായം 39

1 [വ്യാസ]

ഭദ്രേ ദ്രക്ഷ്യസി ഗാന്ധാരി പുത്രാൻ ഭ്രാന്തൻ സഖിംസ് തഥാ

വധൂസ് ച പതിഭിഃ സാർധം നിശി സുപ്ലോതമിതാ ഇവ

2 കർണം ദ്രക്ഷ്യതി കന്തീ ച സൗഭദ്രോ ചാപി യാദവി

ദ്രൗപദീ പഞ്ച പുത്രാംസ് ച പിതൃൻ ഭ്രാന്തംസ് തഥൈവ ച

3 പൂർവം ഏവൈഷ ഹൃദയേ വ്യവസായോ fഭവൻ മമ

യഥാസ്മി ചോദിതോ രാജ്ഞാ ഭവത്യാ പൃഥവൈവ ച

4 ന തേ ശോച്യാ മഹാത്മാനഃ സർവ ഏവ നരർഷഭാഃ

ക്ഷത്രധർമ്മപരാഃ സന്തസ് തഥാ ഹി നിയനം ഗതാഃ

5 ഭവിതവ്യം അവശ്യം തത് സൂരകാര്യം അനിന്ദിതേ

അവതേരുർ തതഃ സർവേ ദേവ ഭാഗൈർ മഹീതലം

6 ഗന്ധർവാപ്ലരസസ് ചൈവ പിശാചാ ഗുഹ്യ രാക്ഷസാഃ

തഥാ പുണ്യജനാസ് ചൈവ സിദ്ധാ ദേവർഷയോ fപി ച

7 ദേവാസ് ച ദാനവാസ് ചൈവ തഥാ ബ്രഹ്മർഷയോ fമലാഃ

ത ഏതേ നിയനം പ്രാപ്താഃ കരുക്ഷേത്രേ രണാജിരേ

8 ഗന്ധർവരാജോ യോ ധീമാൻ ധൃതരാഷ്ട്ര ഇതി ശ്രുതഃ

സ ഏവ മാനുഷേ ലോകേ ധൃതരാഷ്ട്രഃ പതിസ് തവ

9 പാണ്ഡും മരുദ്ഗണം വിദ്ധി വിശിഷ്ടതഥം അച്യുതം

ധർമ്മസ്യാംശോ fഭവത് ക്ഷത്താ രാജാ ചായം യുധിഷ്ഠിരഃ

10 കലിം ദുര്യോധനം വിദ്ധി ശകുനീം ദ്വാപരം തഥാ

ദുഃശാസനാദീൻ വിദ്ധി ത്വം രാക്ഷസാഞ് ശുഭദർശനേ

11 മരുദ്ഗണാദ് ഭീമസേനം ബലവന്തം അരിന്ദമം

വിദ്ധി ച ത്വം നരം ഋഷീം ഇമം പാർഥം ധനഞ്ജയം

നാരായണം ഹൃഷീകേശം അശ്വിനൗ യമജാവ് ഉഭൗ

12 ദ്വിധാകൃത്യാത്മനോ ദേഹം ആദിത്യം തപസാ വരം

ലോകാംസ് ച താപയാനം വൈ വിദ്ധി കർണം ച ശോഭനേ

യസ് ച വൈരാർഥം ഉദ്ഭൃതഃ സംഘർഷജനനസ് തഥാ

13 യസ് ച പാണ്ഡവ ദായാദോ ഹതഃ ഷഡ്ഭിർ മഹാരഥൈഃ

സ സോമ ഇഹ സൗഭദ്രോ യോഗാദ് ഏവാഭവദ് ദ്വിധാ

14 ദ്രൗപദ്യാ സഹ സംഭൃതം ധൃഷ്ടദൃക്തം ച പാവകാത്

അനേർ ഭാഗം ശുഭം വിദ്ധി രാക്ഷസം തു ശിഖണ്ഡിനം

15 ദ്രോണം ബൃഹസ്പതേർ ഭാഗം വിദ്ധി ദ്രൗണീം ച രുദ്രജം

ഭീഷ്മം ച വിദ്ധി ഗാംഗേയം വസും മാനുഷതാം ഗതം
 16 ഏവം ഏതേ മഹാപ്രാജ്ഞേ ദേവാ മാനുഷ്യം ഏത്യു ഹി
 തതഃ പുനർ ഗതാഃ സ്വർഗം കൃതേ കർമ്മണി ശോഭനേ
 17 യച് ച വോ ഹൃദി സർവേഷാം ദുഃഖം ഏനച് ചിരം സ്ഥിതം
 തദ് അദ്യ വ്യപനേഷ്യാമി പരലോകകൃതാദ് ഭയാത്
 18 സർവേ ഭവന്തോ ഗച്ഛന്തു നദീം ഭാഗീരഥീം പ്രഥി
 തത്ര ദ്രക്ഷ്യഥ താൻ സർവാൻ യേ ഹതാസ്തിൻ രണാജിരേ
 19 [വൈ]
 ഇതി വ്യാസസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ സർവേ ജനസ് തദാ
 മഹതാ സിംഹനാദേന ഗംഗാം അഭിമുഖോ യയു
 20 ധൃതരാഷ്ട്രശ് ച സാമാത്യഃ പ്രയയു സഹ പാണ്ഡവൈഃ
 സഹിതോ മുനിശാർദ്ദൂലൈർ ഗന്ധർവൈശ് ച സമാഗതൈഃ
 21 തതോ ഗംഗാം സമാസാദ്യ ക്രമേണ സജനാർണവഃ
 നിവാസം അകരോത് സാർവോ യഥാപ്രീതി യഥാസുഖം
 22 രാജാ ച പാണ്ഡവൈഃ സാർധം ഇഷ്ടേ ദേശേ സഹാനഗഃ
 നിവാസം അകരോദ് ധീമാൻ സസ്ത്രീ വൃദ്ധപുരഃസരഃ
 23 ജഗാമ തദ് അഹശ് ചാപി തേഷാം വർഷശതം യഥാ
 നിശാം പ്രതീക്ഷമാണാനാം ദിദ്രക്ഷുണാം മൃതാൻ നൃപാൻ
 24 അഥ പുണ്യം ഗിരിവരം അസ്തം അദ്യഗമദ് രവിഃ
 തതഃ കൃതാഭിഷേകാസ് തേ നൈശം കർമ്മ സമാചരൻ

അധ്യായം 40

1 [വൈ]

തതോ നിശായാം പ്രാപ്തായാം കൃതസായാഹ്നിക ക്രിയഃ
 വ്യാസം അഭ്യഗമൻ സർവേ യേ തത്രാസൻ സമാഗതഃ
 2 പൃതരാഷ്ട്രസ് തു ധർമാത്മാ പാണ്ഡവൈഃ സഹിതസ് തദാ
 ശുചിർ ഏകമനഃ സാർധം ജ്വലിഭിസ് തൈർ ഉപാവിശത്
 3 ഗാസാര്യോ സഹ നാര്യസ് തു സഹിതഃ സമുപാവിശൻ
 പൗരജാനപദൗ ചാപി ജനഃ സാർവോ യഥാ വയഃ
 4 തതോ വ്യാസോ മഹാതേജഃ പുണ്യം ഭാഗീരഥീ ജലം
 അവഗാഹ്യാജ്ജഹാവഥ സർവ്വാൻ ലോകാൻ മഹാമുനിഃ
 5 പാണ്ഡവാനാം ച യേ യോധഃ കൗരവാണാം ച സർവവഃ
 രാജാനൗ ച മഹാഭാഗാ നാനാദേശനിവാസിനഃ
 6 തതഃ സുതമുലഃ ശണ്ണോ ജനാന്തർ ജനമേജയ
 പ്രാദുരാസീദ് യഥാപൂർവം കരുപാണ്ഡവസേനയോഃ
 7 തതസ് തേ പാർഥിവഃ സർവേ ഭീഷ്മദ്രോണപുരോഗമഃ
 സസൈന്യാഃ സലിലാത് തസ്മാത് സമുത്തസ്ഥഃ സഹസ്രശഃ
 8 വിരാട്രൂപദ്രൗ ചോഭൗ സപുത്രൗ സഹ സൈനികൗ
 ദ്രൗപദേയാൾ ച സൗഭദ്രോ രാക്ഷസൗ ച ഘടോത്കചഃ
 9 കർണദുര്യോധനൗ ചോഭൗ ശകുനിൗ ച മഹാരഥഃ
 ദുഃശാസനാദയൗ ചൈവ ധാർതരാഷ്ട്രാ മഹാരഥാഃ
 10 ജാരാസന്ധിർ ഭഗദത്തോ ജലസന്ധൗ ച പാർഥിവഃ
 ഭൂരിശ്രവാഃ ശലഃ ശല്യോ വൃഷസേനൗ ച സാനജഃ
 11 ലക്ഷ്മണോ രാജപുത്രൗ ച ധൃഷ്ടദ്യുമ്നസ്യ ചാത്മജഃ
 ശിഖണ്ഡിപുത്രഃ സർവേ ച ധൃഷ്ടകേതുൗ ച സാനജഃ
 12 അചലോ വൃഷകൗ ചൈവ രാക്ഷസൗ ചാപ്യ അലായുധഃ
 ബാഹ്ലികഃ സോമദത്തൗ ച ചേകിതാനൗ ച പാർഥിവഃ
 13 ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവോ ബഹുത്വാദ് യേ ന കീർതിതഃ
 സർവേ ഭാസുരദേഹാസ് തേ സമുത്തസ്ഥർ ജലാത് തതഃ
 14 യസ്യ വിരസ്യ യോ വേഷോ യോ ധൃജോ യച് ച വാഹനം
 തേന തേന വ്യദഗ്യന്ത സമുപേതാ നരാധിപഃ
 15 ദിവ്യാംബര ധരാഃ സർവേ സർവേ ദ്രാജിഷ്ണു കണ്ഡലഃ
 നിർവൈരാ നിരഹങ്കാരാ വിഗതക്രോധമന്യവഃ
 16 ഗന്ധർവൈർ ഉപഗീയന്തഃ സ്തുയമാനാൗ ച ബന്ദിഭിഃ

ദിവ്യമാല്യാംബരധരാ വൃതാശ് ചാപ്സരസാം ഗണൈഃ
 17 ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ ച തദാ ദിവ്യം ചക്ഷുർ നരാധിപ
 മുനിഃ സത്യവതീ പുത്രഃ പ്രീതഃ പ്രാദാത് തപോബലാത്
 18 ദിവ്യജ്ഞാനബലോപേതാ ഗാന്ധാരി ച യശസിനി
 ദദർശ പുത്രാംസ് താൻ സർവാൻ യേ ചാന്യേ ിപി രണേ ഹതാഃ
 19 തദ് അദ്ഭുതം അചിന്ത്യം ച സുമഹദ് രോമഹർഷണം
 വിസ്മൃതഃ സജനഃ സർവോ ദദർശാനിമിഷേഷക്ഷണഃ
 20 തദ് ഉത്സവ മദോദഗ്രം ഹൃഷ്ടനാരി നരാകലം
 ദദൃശേ ബലം ആയാനം ചിത്രം പടഗതം യഥാ
 21 ധൃതരാഷ്ട്രസ് തു താൻ സർവ്വാനു പശ്യൻ ദിവ്യേന ചക്ഷുഷാ
 മുമുദേ ദേതശ്രേഷ്ഠ പ്രസാദാത് തസ്യ വൈ മുനേഃ

അധ്യായം 41

1 [വൈ]

തതസ് തേ ഭരതശ്രേഷ്ഠഃ സമാജ്യഃ പരസ്പരം
 വിഗതക്രോധമാത്സര്യഃ സർവേ വിഗതകൽമഷാഃ
 2 വിധിം പരമം ആസ്ഥായ ബ്രഹ്മർഷിവിഹിതം ശുഭം
 സാന്വൃത മനസഃ സർവേ ദേവലോക ഇവാമരാഃ
 3 പുത്രഃ പിത്രാ ച മാത്രാ ച ഭാര്യാ ച പതിനാ സഹ
 ഭ്രാതാ ഭ്രാത്രാ സഖാ ചൈവ സഖ്യാ രാജൻ സമാഗതാഃ
 4 പാണ്ഡവോസ് തു മഹേഷ്യാസം കർണം സൗഭദ്രം ഏവ ച
 സന്വഹർഷാത് സമാജ്യർ ദ്രൗപദേയാംഗ് ച സർവശഃ
 5 തതസ് തേ പ്രിയമാണാ വൈ കർണേന സഹ പാണ്ഡവാഃ
 സമേത്യ പൃഥിവിപാലാഃ സൗഹൃദേ ഫവസ്ഥിതാവൻ
 6 ജ്ഞിപ്രസാദാത് തേ ഫന്യേ ച ക്ഷത്രിയാ നഷ്ടമന്യവഃ
 അസൗഹൃദം പരിത്യജ്യ സൗഹൃദേ പര്യവസ്ഥിതാഃ
 7 ഏവം സമാഗതാഃ സർവേ ഗൃഭിർ ബാസവൈസ് തഥാ
 പുത്രൈശ് ച പുരുഷവ്യാഘ്രാഃ കുരവോ ഫന്യേ ച മാന്വഃ
 8 താം രാത്രിം ഏകാം കൃത്വാം തേ വിഹൃത്യ പ്രിതമാനസാഃ
 മേനീരേ പരിതോഷേണ നൃപാഃ സ്വർഗസദോ യഥാ
 9 നാത്ര ശോകോ ഭയം ത്രാസോ നാരതിർ നായശോ ഫഭവത്
 പരസ്പരം സമാഗമ്യ യോധാനാം ഭരതർഷഭ
 10 സമാഗതാസ് താഃ പിതൃഭിർ ഭ്രാതൃഭിഃ പതിഭിഃ സുതൈഃ
 മൃദം പരമികാം പ്രാപ്യ നാര്യോ ദുഃഖം അമാത്യജൻ
 11 ഏകാം രാത്രിം വിഹൃത്യൈവം തേ വീരാസ് താഗ് ച യോഷിതഃ
 ആമന്ത്യാന്യോന്യം ആശ്ലിഷ്യ തതോ ജ്യർ യഥാഗതം
 12 തതോ വിസർജയാം ആസ ലോകാംസ് താൻ മൂനിപുംഗവഃ
 ക്ഷണേനാന്തർഹിതാഗ് ചൈവ പ്രേക്ഷതാം ഏവ തേ ഫഭവൻ
 13 അവഗാഹ്യ മഹാത്മാനഃ പുണ്യാം ത്രിപഥഗാം നദീം
 സരഥാഃ സധ്വജാഗ് ചൈവ സ്വാനി സ്ഥാനാനി ഭേജിരേ
 14 ദേവലോകം യയുഃ കേ ചിത് കേ ചിദ് ബ്രഹ്മ സദസ് തഥാ
 കേ ചിച് ച വാരുണം ലോകം കേ ചിത് കൗബേരം ആപ്സവൻ
 15 തഥാ വൈവസ്വതം ലോകം കേ ചിച് ചൈവാപ്സവൻ നൃപാഃ
 രാക്ഷസാനാം പിശാചാനാം കേ ചിച് ചാപ്യ് ഉത്തരാൻ കരൂൻ
 16 വിചിത്രഗതയഃ സർവേ യാ അവാപ്യാമരൈഃ സഹ

ആജ്യുസ് തേ മഹാത്മാനഃ സവാഹാഃ സപദാനഗാഃ
 17 ഗതേഷു തേഷു സർവേഷു സലിലസേഥാ മഹാമുനിഃ
 ധർമ്മശീലോ മഹാതേജാഃ കുരൂണാം ഹിതകൃത് സദാ
 തതഃ പ്രോവാച താഃ സർവാഃ ക്ഷത്രീയാ നിഹതേശ്വരാഃ
 18 യാ യാഃ പതികൃതാംൽ ലോകാൻ ഇച്ഛന്തി പരമസ്ത്രീയഃ
 താ ജാഹ്നവീജലം ക്ഷീപ്രം അവഗാഹന്ത് അതന്ദ്രിതാഃ
 19 തതസ് തസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ശ്രദധാനാ വരാംഗനാഃ
 ശ്വശൂരം സമനുജ്ഞാപ്യ വിവിശൂർ ജാഹ്നവീജലം
 20 വിമുക്താ മാനുഷൈർ ദേഹൈസ് തതസ് താ ഭർതൃഭിഃ സഹ
 സമാജ്യുസ് തദാ സാധ്യഃ സർവാ ഏവ വിശാം പതേ
 21 ഏവം ക്രമേണ സർവാസ് താഃ ശീലവത്യഃ കലസ്ത്രീയഃ
 പ്രവിശ്യ തോയം നിർമുക്താ ജ്യൂർ ഭർതൃസലോകതാം
 22 ദിവ്യരൂപസമായുക്താ ദിവ്യാഭരത ഭൂഷിതാഃ
 ദിവ്യമാല്യാംബരധരാ യഥാസാം പതയസ് തഥാ
 23 താഃ ശീലസത്ത്വസമ്പന്നാ വിതമസ്താ ഗല ക്ലമാഃ
 സർവാഃ സർവഗുണൈർ യുക്താഃ സ്വം സ്വം സ്ഥാനം പ്രപേദിരേ
 24 യസ്യ യസ്യ ച യഃ കാമസ് തസ്മിൻ കാലേ ദിവേത് തദാ
 തം തം വിസൃഷ്ട്വാൻ വ്യാസോ വരദോ ധർമ്മവത്സലഃ
 25 തച് ശ്രുത്വാ നരദേവാനാം പുനരാഗമനം നദാഃ
 ജർഘേഷൂർ മുദിതാഗ് ചാസന് അന്യദേഹഗതാ അപി
 26 പ്രിയൈഃ സമാഗമം തേഷാം യ ഇമം ശൃണുയാൻ നരഃ
 പ്രിയാണി ലഭതേ നിത്യം ഇഹ ച പ്രേത്യ ചൈവ ഹ
 27 ഇഷ്ടബാധവ സംയോഗം അനായാസം അനാമയം
 യ ഇമം ശ്രാവയേദ് വിദ്വാൻ സംസിദ്ധിം പ്രാപ്തയാത് പരാം
 28 സ്വാധ്യായയുക്താഃ പുരുഷാഃ ക്രിയാ യുക്താഗ് ച ഭാരത
 അധ്യാത്മയോഗയുക്താഗ് ച ധൃതിമന്തഗ് ച മാനവാഃ
 ശ്രുത്വാ പർവ ത് ഇദം നിത്യം അവാപ്സ്യന്തി പരാം ഗതിം

അധ്യായം 42

1 [സൂത്ര]

ഏതച്ഛ്രോത്രേ നൃപോ വിദ്വാൻ ഹൃഷ്ടോ ഽഭൂജ്ജനമേജയഃ
 പിതാമഹാനാം സർവേഷാം ഗമനാഗമനം തദാ
 2 അബ്രവീച് ച മുദാ യുക്തഃ പുനരാഗമനം പ്രതി
 കഥം ന ത്യക്തദേഹാനാം പുനസ് തദ് രൂപദർശനം
 3 ഇത്യ് ഉക്തഃ സ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠോ വ്യാസ ശിഷ്യഃ പ്രതാപവാൻ
 പ്രോവാച വദതാം ശ്രേഷ്ഠസ് തം നൃപം ജനമേജയം
 4 അവിപ്രണാശഃ സർവേഷാം കർമ്മണാം ഇതി നിശ്ചയഃ
 കർമ്മജാനി ശരീരാണി തഥൈവാകൃതയോ നൃപ
 5 മഹാഭൂതാനി നിത്യാനി ഭൂതാധിപതി സംശ്രയാത്
 തേഷാം ച നിത്യസംവാസോ ന വിനാശോ വിയുജ്യതാം
 6 അനാശായ കൃതം കർമ്മ തസ്യ ചേഷ്ടഃ ഫലാഗമഃ
 ആത്മാ ചൈഭിഃ സമായുക്തഃ സുഖദുഃഖം ഉപാശ്ലതേ
 7 അവിനാശീ തഥാ നിത്യം ക്ഷേത്രജ്ഞ ഇതി നിശ്ചയഃ
 ഭൂതാനാം ആത്മഭാവോ യോ ധ്രുവോ ഽസൗ സംവിജാനതാം
 8 യാവൻ ന ക്ഷീയതേ കർമ്മ താവദ് അസ്യ സ്വരൂപതാ
 സക്ഷീണ കർമ്മാ പുരുഷോ രൂപാന്യത്വം നിയച്ഛതി
 9 നാനാഭാവാസ് തഥൈകത്വം ശരീരം പ്രാപ്യ സംഹതാഃ
 ഭവന്തി തേ തഥാ നിത്യഃ പൃഥഗ്ഭാവം വിജാനതാം
 10 അശ്വമേധേ ശ്രുതിശ് ചേയം അശ്വസഞ്ജ്ഞാപനം പ്രതി
 ലോകാന്തര ഗതാ നിത്യം പ്രാണാ നിത്യം ഹി വാജിനഃ
 11 അഹം ഹിതം വദാമ്യ് ഏതത് പ്രിയം ചേത് തവ പാർഥിവ
 ദേവ യാനാ ഹി പന്ഥാനഃ ശ്രുതാസ് തേ യജ്ഞസംസ്കരേ
 12 സുകൃതോ യത്ര തേ യജ്ഞസ് തത്ര ദേവാ ഹിതാസ് തവ
 യദാ സമന്വിതാ ദേവാഃ പശൂനാം ഗമനേശ്വരാഃ
 ഗതിമന്തശ് ച തേനേഷ്യാ നാന്യേ നിത്യം ഭവന്തി തേ
 13 നിത്യേ ഽസ്മിൻ പഞ്ചകേ വർഗേ നിത്യേ ചാത്മനി യോ നരഃ
 അസ്യ നാനാ സമാധോഗം യഃ പശ്യതി വൃഥാ മതിഃ
 വിധോഗേ ശോചതേ ഽത്യർഥം സ ബാല ഇതി മേ മതിഃ
 14 വിധോഗേ ദോഷദർശീ യഃ സംധോഗം ഇഹ വർജയേത്
 അസംഗേ സംഗമോ നാസ്തി ദുഃഖം ഭൂവി വിധോഗജം
 15 പരാപരജ്ഞസ് തു നരോ നാഭിമാനാദ് ഉദീരിതഃ

അപരജ്ഞഃ പരാം ബുദ്ധിം സൃഷ്ട്യാ മോഹാദ് വിമുച്യതേ
 16 അദർശനാദ് ആപതിതഃ പുനശ് ചാദർശനം ഗതഃ
 നാഹം തം വേദ്മി നാസൗ മാം ന ച മേ fസ്തി വിരാഗതാ
 17 യേന യേന ശരീരേണ കരോത്യ് അയം അനീശ്വരഃ
 തേന തേന ശരീരേണ തദ് അവശ്യം ഉപാശ്ലതേ
 മാനസം മനസാപ്നോതി ശാരീരം ച ശരീരവാൻ

അധ്യായം 43

1 [വൈ]

അദൃഷ്ട്യാ തു നൃപഃ പുത്രാൻ ദർശനം പ്രതിലബ്ധവാൻ
 ജ്ഞിപ്രസാദാത് പുത്രാണാം സ്വരൂപാണാം കുരൂഘഹ
 2 സ രാജാ രാജധർമാംഗ് ച ബ്രഹ്മോപനിഷദം തഥാ
 അവാപ്തവാൻ നരശ്രേഷ്ഠോ ബുദ്ധിനിശ്ചയം ഏവ ച
 3 വിദൂരഗ് ച മഹാപ്രാജ്ഞോ യയൗ സിദ്ധിം തപോബലാത്
 ധൃതരാഷ്ട്രഃ സമാസാദ്യ വ്യാസം ചാപി തപസ്വിനം

4 [ജ്]

മമാപി വരദോ വ്യാസോ ദർശയേത് പിതരം യദി
 തദ് രൂപവേഷ വയസം ശ്രദധ്യാം സർവം ഏവ തേ
 5 പ്രിയം മേ സ്യാത് കൃതാർഥഗ് ച സ്യാം അഹം കൃതനിശ്ചയഃ
 പ്രസാദാദ് ജ്ഞിപുത്രസ്യ മമ കാമഃ സമൃദ്ധ്യതാം

6 [സൂത]

ഇത്യ് ഉക്തവചനേ തസ്മിൻ നൃപേ വ്യാസഃ പ്രതാപവാൻ
 പ്രസാദം അകരോദ് ധീമാൻ ആനയച് ച പരീക്ഷിതം
 7 തതസ് തദ് രൂപവയസം ആഗതം നൃപതിം ദിവഃ
 ശ്രീമന്തം പിതരം രാജാ ദദർശ ജനമേജയഃ
 8 ശമീകം ച മഹാത്മാനം പുത്രം തം ചാസ്യ ശൃംഗിണം
 അമാത്യാ യേ ബഭ്രുവുഗ് ച രാജ്ഞസ് താംഗ് ച ദദർശ ഹ
 9 തതഃ സോ ിവദ്രഥേ രാജാ മുദിതോ ജനമേജയഃ
 പിതരം സ്താപയാം ആസ സ്വയം സസ്തൗ ച പാർഥിവഃ
 10 സ്താത്യാ ച ഭരതശ്രേഷ്ഠഃ സോ ിസ്തീകം ഇദം അബ്രവീത്
 യായാവര ക്ലോത്പന്നം ജരത്കാരു സൃതം തദാ
 11 ആസ്തീക വിവിധാശ്വര്യോ യജ്ഞോ ിയം ഇതി മേ മതിഃ
 യദ് അദ്യായം പിതാ പ്രാപ്തോ മമ ശോകപ്രണാശനഃ

12 [ആസ്തീക]

ഋഷേർ ദ്വൈപായനോ യത്ര പുരാണസ് തപസോ നിധിഃ
 യജ്ഞേ കരു കലശ്രേഷ്ഠ തസ്യ ലോകാവ് ഉഭൗ ജിതൗ
 13 ശ്രുതം വിചിത്രം ആഖ്യാനം ത്വയാ പാണ്ഡവനന്ദന
 സർപാഗ് ച ഭസ്മസാൻ നീതാ ഗതാഗ് ച പദവിം പിതുഃ
 14 കഥം ചിത് തക്ഷകോ മുക്തഃ സത്യത്യാത് തവ പാർഥിവ
 ഋഷയഃ പുജിതാഃ സർവേ ഗതിം ദൃഷ്ട്യാ മഹാത്മനഃ

15 പ്രാപ്തഃ സുവിപുലോ ധർമ്മഃ ശ്രുത്വാ പാപവിനാശനം
വിമുക്തോ ഹൃദയഗ്രന്ഥിർ ഉദാരജനദർശനാത്

16 യേ ച പക്ഷധരാ ധർമ്മേ സദ്യുത്തരുചയശ് ച യേ
യാൻ ദൃഷ്ട്വാ ഹീയതേ പാപം തേഭ്യഃ കാര്യം നമഃ ക്രിയാഃ

17 [സൂത്ര]

ഏതച് ശ്രുത്വാ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠാത് സ രാജാ ജനമേജയഃ
പൂജയാം ആസ തം ഭൃഷിം അനമാന്യ പുനഃ പുനഃ

18 പപൃച്ഛ തം ഭൃഷിം ചാപി വൈശമ്പായനം അച്യുതം
കഥാ വിശേഷം ധർമ്മജ്ഞോ വനവാസസ്യ സത്തമ

അധ്യായം 44

1 [ജ]

ദൃഷ്ട്യാ പുത്രാംസ് തഥാ പൗത്രാൻ സാനുബന്ധാഞ്ജനാധിപഃ
ധൃതരാഷ്ട്രഃ കീം അകരോദ് രാജാ ചൈവ യുധിഷ്ഠിരഃ

2 [വൈ]

തദ് ദൃഷ്ട്യാ മഹദ് ആശ്ചര്യം പുത്രാണാം ദർശനം പുനഃ
വീതശോകഃ സ രാജർഷിഃ പുനർ ആശ്രമം ആഗമത്

3 ഇതരസ് തു ജനഃ സർവസ് തേ ചൈവ പരമർഷയഃ
പ്രതിജഗ്മുർ യഥാകാമം ധൃതരാഷ്ട്രാഭ്യനുജന്യാ

4 പാണ്ഡവാസ് തു മഹാത്മാനോ ലഘു ഭൂയിഷ്ഠ സൈനികാഃ
അനുജഗ്മുർ മഹാത്മാനം സദാരം തം മഹീപതിം

5 തം ആശ്രമഗതം ധീമാൻ ബ്രഹ്മർഷീർ ലോകപുഷിതഃ
മുനിഃ സത്യവതീ പുത്രോ ധൃതരാഷ്ട്രം അഭാഷത

6 ധൃതരാഷ്ട്ര മഹാബാഹോ ശൃണു കൗരവനന്ദന
ശ്രുതം തേ ജ്ഞാനവൃദ്ധാനാം ഋഷീണാം പുണ്യകർമ്മണാം

7 ഋദ്ധാഭിജന വൃദ്ധാനാം വേദവേദാംഗവേദിനാം
ധർമ്മജ്ഞാനാം പുരാണാനാം വദന്താം വിവിധാഃ കഥാഃ

8 മാ സു ശോകേ മനഃ കാർഷീദ് ഇഷ്ടേന വ്യഥതേ ബുധഃ
ശ്രുതം ദേവ രഹസ്യം തേ നാരദാദ് ദേവ ദർശനാത്

9 ഗതാസ് തേ ക്ഷത്രധർമ്മേണ ശസ്ത്രപുതാം ഗതിം ശുഭാം
യഥാദൃഷ്ട്യാസ് ത്വയാ പുത്രാ യഥാ കാമവിഹാരിണഃ

10 യുധിഷ്ഠിരസ് ത്വ് അയം ധീമാൻ ഭവന്തം അനുരധ്യതേ
സഹിതോ ഭ്രാന്തുഭിഃ സർവൈഃ സദാരഃ സസുഹൃജ്ജനഃ

11 വിസർജ്ജയൈനം യാത്വ് ഏഷ സ്വരാജ്യം അനുശാസതാം
മാസഃ സമധികോ ഹ്യ് ഏഷാം അതീതോ വസതാം വനേ

12 ഏതദ് ധീ നിത്യം യത്തേന പദം രക്ഷ്യം പരന്തപ
ബഹു പ്രത്യർഥികം ഹ്യ് ഏതദ് രാജ്യം നാമ നരാധിപ

13 ഇത്യ് ഉക്തഃ കൗരവോ രാജാ വ്യാസേനാമിത ബുദ്ധിനാ
യുധിഷ്ഠിരം അഥാഹുവ വാമീ വചനം അബ്രവീത്

14 അജാതശത്രോ ഭദ്രം തേ ശൃണു മേ ഭ്രാന്തുഭിഃ സഹ
ത്വത്പ്രസാദാൻ മഹീപാല ശോകോ നാസ്താൻ പ്രബാധതേ

15 രമേ ചാഹം ത്വയാ പുത്രപുരേവ ഗജസാഹവ്യേ
നാഥേനാനുഗതോ വിദ്വാൻ പ്രിയേഷു പരിവർതിനാ

16 പ്രാപ്തം പുത്രഫലം തൃത്തഃ പ്രീതിർ മേ വിപുലാ തൃയി
 ന മേ മന്യൂർ മഹാബാഹോ ഗമ്യതാം പുത്ര മാചിരം
 17 ഭവന്തം ചേഹ സന്വേഷ്യ തപോ മേ പരിഹീയതേ
 തപോ യുക്തം ശരീരം ച ത്യാം ദൃഷ്ട്യാ ധാരിതം പുനഃ
 18 മാതരൗ തേ തഥൈവേമേ ശീർണ്ണപർണ്ണകൃതാശനേ
 മമ തുല്യവ്രതേ പുത്ര നചിരം വർതയിഷ്യതഃ
 19 ദുര്യോധനപ്രഭൃതയോ ദൃഷ്ട്യാ ലോകാന്തരം ഗതാഃ
 വ്യാസസ്യ തപസോ വീര്യോദ് ഭവതശ് ച സമാഗമാത്
 20 പ്രയോജനം ചിരം വൃത്തം ജീവിതസ്യ ച മേ ിനഘ
 ഉഗ്രം തപഃ സമാസ്ഥാസ്യേ ത്യാ അനുജ്ഞാതും അർഹസി
 21 ത്വയ് അദ്യ പിണ്ഡഃ കീർതിശ് ച കലം ചേദം പ്രതിഷ്ഠിതം
 ശ്യാ വാദ്യ വാ മഹാബാഹോ ഗമ്യതാം പുത്ര മാചിരം
 22 രാജനീതിഃ സുബഹുശഃ ശ്രുതാ തേ ഭരതർഷഭേ
 സന്ദേഷുവ്യം ന പശ്യാമി കൃതം ഏതാവതാ വിഭോ
 23 ഇത്യ് ഉക്തവചനം താത നൃപോ രാജാനം അബ്രുവീത്
 ന മാം അർഹസി ധർമ്മജ്ഞ പരിത്യജ്ഞം അനാഗസം
 24 കാമം ഗച്ഛതു മേ സർവേ ഭ്രാതരോ ിനചരാസ് തഥാ
 ഭവന്തം അഹം അന്വിഷ്യേ മാതരൗ ച യതവ്രതേ
 25 തം ഉവാചാഥ ഗാന്ധാരി മൈവം പുത്ര ശൃണുഷ്യ മേ
 ത്വയ് അധീനം കരു കലം പിണ്ഡശ് ച ശ്യാശ്രസ്യ മേ
 26 ഗമ്യതാം പുത്ര പശ്യാപ്തം ഏതാവത് പൂജിതാ വയം
 രാജാ യദ് ആഹ തത് കാര്യം ത്വയാ പുത്ര പിതൃർ വചഃ
 27 ഇത്യ് ഉക്തഃ സാ തു ഗാന്ധാര്യാ കുന്തിം ഇദം ഉവാച ഹ
 സ്തേഹബാഷ്പാകലേ നേത്രേ പ്രമുജ്യ തദതീം വചഃ
 28 വിസർജയതി മാം രാജാ ഗാന്ധാരി ച യശസിനീ
 ഭവത്യാം ബദ്ധചിത്തസ് തു കഥം യാസ്യാമി ദുഃഖിതഃ
 29 ന ചോത്സഹേ തപോവിഘ്നം കർതും തേ ധർമ്മചാരിണി
 തപസോ ഹി പരം നാസ്തി തപസാ വിന്ദതേ മഹത്
 30 മമാപി ന തഥാ രാജ്ഞി രാജ്യേ ബുദ്ധിർ യഥാ പുരാ
 തപസ്യ് ഏവാന്ദരക്തം മേ മനഃ സാർവാത്മനാ തഥാ
 31 ശൂന്യേയം ച മഹീ സർവാ ന മേ പ്രീതികരീ ശൂഭേ
 ബാധവാ നഃ പരിക്ഷീണാ ബലം നോ ന യഥാ പുരാ
 32 പാഞ്ചാലാഃ സുദൃശം ക്ഷീണാഃ കന്യാ മാത്രാവശേഷിതാഃ

ന തേഷാം കുര കുർത്താരം കം ചിത് പശ്യാമ്യ് അഹം ശ്രുഭേ
 33 സർവേ ഹി ഭസ്മസാൻ നീതാ ദ്രോണേനൈകേന സംയുഗേ
 അവശേഷാസ് തു നിഹതാ ദ്രോണപുത്രേണ വൈ നിശി
 34 ചേദയശ് ചൈവ മത്സ്യാശ് ച ദൃഷ്ട്വ പൂർവാസ് തഥൈവ നഃ
 കേവലം വൃഷ്ണിചക്രം തു വാസുദേവ പരിഗ്രഹാത്
 യം ദൃഷ്ട്വാ സ്ഥാനം ഇച്ഛാമി ധർമ്മാർഥം നാന്യഹേതുകം
 35 ശിവേന പശ്യ നഃ സർവാൻ ദുർലഭം ദർശനം തവ
 ഭവിഷ്യത്യ് അംബ രാജാ ഹി തീവ്രം ആരപ്സ്യതേ തപഃ
 36 ഏതച് ശ്രുത്വാ മഹാബാഹുഃ സഹദേവോ യുധാം പതിഃ
 യുധിഷ്ഠിരം ഉവാചേദം ബാഷ്പവ്യാകലലോചനഃ
 37 നോത്സഹേ ിഹം പരിത്യജ്ഞം മാതരം പാർഥിവർഷഭ
 പ്രതിയാതു ഭവാൻ ക്ഷിപ്രം തപസ് തപ്സ്യാമ്യ് അഹം വനേ
 38 ഇഹൈവ ശോഷയിഷ്യാമി തപസാഹം കലേവരം
 പാദശ്രശ്രുഷണേ യുക്തോ രാജേണാ മാത്രോസ് തഥാനയോഃ
 39 തം ഉവാച തഥാ കന്തീ പരിഷ്വജ്യ മഹാഭജം
 ഗമ്യതാം പുത്ര മൈവ ത്വം വോചഃ കുരു വചോ മമ
 40 ആഗമാ വഃ ശിവാഃ സതു സ്വസ്ഥാ ഭവത പുത്രകാഃ
 ഉപരോധോ ഭവേദ് ഏവം അസ്താകം തപസഃ കൃതേ
 41 ത്വത് സ്നേഹാ പാശബദ്ധാ ച ഹീയേയം തപസഃ പരാത്
 തസ്യാത് പുത്രക ഗച്ഛ ത്വം ശിഷ്യം അൽപം ഹി നഃ പ്രഭോ
 42 ഏവം സംസ്തംഭിതം വാക്യൈഃ കന്ത്യാ ബഹുവിധൈർ മനഃ
 സഹദേവസ്യ രാജേന്ദ്ര രാജ്ഞശ് ചൈവ വിശേഷതഃ
 43 തേ മാത്രാ സമനജ്ഞാതാ രാജ്ഞാ ച കുരു പുംഗവാഃ
 അഭിവാദ്യ കുരുശ്രേഷ്ഠം ആമന്ത്രയിതും ആരഭൻ
 44 രാജൻ പ്രതിഗമിഷ്യാമഃ ശിവേന പ്രതിനന്ദിതാഃ
 അനുജ്ഞാതാസ് ത്വയാ രാജൻ ഗമിഷ്യാമോ വികൽമഷാഃ
 45 ഏവം ഉക്തഃ സ രാജർഷിർ ധർമ്മരാജ്ഞാ മഹാത്മനാ
 അനുജ്ഞേത ജയാശീർഭിർ അഭിനന്ദ്യാ യുധിഷ്ഠിരം
 46 ഭീമം ച ബലിനാം ശ്രേഷ്ഠം സാന്ത്വയാം ആസ പാർഥിവഃ
 സ ചാസ്യ സമൃങ് മേധാവീ പ്രത്യപദ്യത വീര്യവാൻ
 47 അർജുനം ച സമാശ്ലിഷ്യ യമൗ ച പുരുഷർഷഭഃ
 അനുജ്ഞേത സ കൗരവ്യഃ പരിഷ്വജ്യാഭിനന്ദ്യാ ച
 48 ഗാന്ധാര്യാ ചാഭ്യനുജ്ഞാതഃ കൃതപാദാഭിവാന്ദനാഃ

ജനന്യാ സമുപാഘ്രാതാഃ പരിഷ്വക്തശ്ച തേ നൃപം
 ചക്രഃ പ്രദക്ഷിണം സർവേ വത്സാ ഇവ നിവാരണേ
 49 പുനഃ പുനർ നിരീക്ഷന്തഃ പ്രജഗ്മുസ്തേ പ്രദക്ഷിണം
 തഥൈവ ദ്രൗപദീ സാധവീ സർവാഃ കൗരവ യോഷിതഃ
 50 ന്യായതഃ ശ്വശൂരേ വൃത്തിം പ്രയുജ്യ പ്രയയുസ്തതഃ
 ശ്വശ്രൂഭ്യാം സാമനജ്ഞാതാഃ പരിഷ്വജ്യാഭിനന്ദിതാഃ
 സന്ദിഷ്ടാശ്ചേതികർതവ്യം പ്രയയൂർ ഭർതൃഭിഃ സഹ
 51 തഥ പ്രജജ്ഞേ നിനദഃ സൂതാനാം യുജ്യതാം ഇതി
 ഉഷ്യാണാം ക്രോശതാം ചൈവ ഹയാനാം ഹേഷതാം അപി
 52 തതോ യുധിഷ്ഠിരോ രാജാ സദാരഃ സഹസൈനികഃ
 നഗരം ഹാസ്തിനപുരം പുനർ ആയാത് സബാധവഃ

അധ്യായം 45

1 [വൈ]

ദിവർഷോപനിവൃത്തേഷു പാണ്ഡവേഷു യദൃച്ഛയാ
 ദേവർഷിർ നാരദോ രാജൻ ആജഗാമ യുധിഷ്ഠിരം
 2 തം അഭ്യർച്യ മഹാബാഹുഃ കരുരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 ആസീനം പരിവിശ്വസ്തം പ്രോവാച വദതാം വരഃ
 3 ചിരസ്യ ഖലു പശ്യാമി ഭഗവന്തം ഉപസ്ഥിതം
 കച് ചിത് തേ കശലം വിപ്ര ശുഭം വാ പ്രത്യുപസ്ഥിതം
 4 കേ ദേശാഃ പരിദൃഷ്ട്വാസ് തേ കിം ച കാര്യം കരോമി തേ
 തദ് ബ്രൂഹി ദിജമുഖ്യ ത്വം അസ്മാകം ച പ്രിയോ ിതിഥിഃ
 5 [നാരദ]

ചിരദൃഷ്ടോ ിസി മേ രാജൻ ആഗതോ ിസ്തി തപോവനാത്
 പരിദൃഷ്ട്യാനി തീർഥാനി ഗംഗാ ചൈവ മയാ നൃപ

6 [യ]

വദന്തി പുരുഷാ മേ ിദ്യ ഗംഗാതീരനിവാസിനഃ
 ധൃതരാഷ്ട്രം മഹാത്മാനം ആസ്ഥിതം പരമം തപഃ
 7 അപി ദൃഷ്ട്വാസ് ത്വയാ തത്ര കശലീ സ കുരൂദ്വഹഃ
 ഗാന്ധാരി ച പൃഥാ ചൈവ സുതപത്രശ് ച സഞ്ജയഃ
 8 കഥം ച വർതതേ ചാദ്യ പിതാ മമ സ പാർഥിവഃ
 ശ്രോതും ഇച്ഛാമി ഭഗവൻ യദി ദൃഷ്ട്വാസ് ത്വയാ നൃപഃ
 9 [നാരദ]

സ്ഥിരീ ഭൂയ മഹാരാജ ശൃണു സർവം യഥാതഥം
 യഥാ ശ്രുതം ച ദൃഷ്ടം ച മയാ തസ്മിംസ് തപോവനേ

10 വനവാസ നിവൃത്തേഷു ഭവന്തു കരുനന്ദന
 കരുക്ഷേത്രാത് പിതാ തുഭ്യം ഗംഗാദ്വാരം യയൗ നൃപ

11 ഗാന്ധാര്യോ സഹിതോ ധീമാൻ വധ്യാ കന്ത്യാ സമനിധിഃ
 സഞ്ജയേന ച സുതേന സാഗ്നിഹോത്രഃ സയാജകഃ

12 ആതസ്തേമ സ തപസ് തീവ്രം പിതാ തവ തപോധനഃ
 വീടാം മുഖേ സമാധായ വായുഭക്ഷോ ിഭവൻ മുനിഃ

13 വനേ സ മുനിഭിഃ സർവൈഃ പൂജ്യമാനോ മഹാതപാഃ
 ത്വഗ് അസ്ഥി മാത്രശേഷഃ സ ഷൺ മാസാൻ അഭവൻ നൃപഃ

14 ഗാന്ധാരി തു ജലാഹാരാ കന്തീ മാസോപവാസിനീ
 സഞ്ജയഃ ഷഷ്ട ഭക്തേന വർതയാം ആസ ഭാരത

15 അഗ്നിംസ്തു യാജകാസ്തത്ര ജ്ജഹുവൂർ വിധിവത് പ്രഭോ
 ദൃശ്യതോ ഫദൃശ്യതശ്ചൈവ വനേ തസ്മിൻ നൃപസ്യ ഹ
 16 അനികേതോ ഫഥ രാജാ സ ബഭ്രുവ വനഗോചരഃ
 തേ ചാപി സഹിതേ ദേവ്യൗ സഞ്ജയശ്ച തം അന്വയഃ
 17 സഞ്ജയോ നൃപതേർ നേതാ സമേഷു വിഷമേഷു ച
 ഗാന്ധാര്യാസ്തു പൃഥ്വാ രാജംശ്ചക്ഷുർ ആസീദ് അനിന്ദിതാ
 18 തതഃ കദാ ചിദ് ഗംഗായാഃ കച്ഛേ സ നൃപസത്തമഃ
 ഗംഗായാം ആപ്സതോ ധീമാൻ ആശ്രമാഭിമുഖോ ഫഭവത്
 19 അഥ വായുഃ സമുദ്ഭൂതോ ദാവാനീർ അഭവൻ മഹാൻ
 ദദാഹ തദ് വനം സർവം പരിഗൃഹ്യ സമത്തഃ
 20 ദഹ്യത്യ മൃഗയുമേഷു ദ്വിജീഹേഷു സമത്തഃ
 വരാഹാണാം ച യുമേഷു സംശ്രൂയത്യ ജലാശയാൻ
 21 സമാവിഭേ വനേ തസ്മിൻ പ്രാപ്തേ വ്യസന ഉത്തമേ
 നിരാഹാരതയാ രാജാ മന്ദപ്രാണവിചേഷ്ഠിതഃ
 അസമർഥോ ഫപസരണേ സുകൃശൗ മാതരൗ ച തേ
 22 തതഃ സ നൃപതിർ ദൃഷ്ട്വാ വഹ്നിം ആയാതം അന്തികാത്
 ഇദം ആഹ തതഃ സൃതം സഞ്ജയം പൃഥിവീപതേ
 23 ഗച്ഛ സഞ്ജയ യത്രാഗ്നിർ ന ത്യാം ദഹതി കർഹി ചിത്
 വയം അത്രാഗ്നിനാ യുക്താ ഗമിഷ്യാമഃ പരാം ഗതിം
 24 തം ഉവാച കിലോദിഗ്നഃ സഞ്ജയോ വദതാം വരഃ
 രാജൻ മൃത്യുർ അനിഷ്ടോ ഫയം ഭവിതാ തേ വൃഥാഗ്നിനാ
 25 ന ചോപായം പ്രപശ്യാമി മോക്ഷണേ ജാതവേദസഃ
 യദ് അത്രാനന്തരം കാര്യം തദ് ഭവാൻ വജ്രം അർഹതി
 26 ഇത്യ് ഉക്തഃ സഞ്ജയേനേദം പുനർ ആഹ സ പാർഥിവഃ
 നൈഷ മൃത്യുർ അനിഷ്ടോ നോ നിഃസൃതാനാം ഗൃഹാത് സ്വയം
 27 ജലം അഗ്നിസ്തഥാ വായുർ അഥ വാപി വികർശനം
 താപസാനാം പ്രശസ്യന്തേ ഗച്ഛഃ സഞ്ജയ മാചിരം
 28 ഇത്യ് ഉക്ത്വാ സഞ്ജയം രാജാ സമാധായ മനസ് തദാ
 പ്രാങ്മുഖഃ സഹ ഗാന്ധാര്യാ കന്ത്യാ ചോപാവിശത് തദാ
 29 സഞ്ജയസ്തം തഥാ ദൃഷ്ട്വാ പ്രദക്ഷിണം അഥാകരോത്
 ഉവാച ചൈനം മേധാവി യുക്ഷ്യാത്മാനം ഇതി പ്രഭോ
 30 ഋഷിപുത്രോ മനീഷീ സ രാജാ ചക്രേ ഫസ്യ തദ് വചഃ
 സാനിര്യേന്ദ്രിയ ഗ്രാമം ആസീത് കാഷ്ടോപമസ് തദാ

31 ഗാന്ധാരി ച മഹാഭാഗാ ജനനീ ച പൃഥ്വീ തവ
 ദാവാഗ്നിനാ സമായുക്തേ സ ച രാജാ പിതാ തവ
 32 സഞ്ജയസ്തു മഹാമാത്രസ്തസ്മാദ് ദാവാദ് അമൃച്യത
 ഗംഗാകുലേ മയാ ദൃഷ്ടുസ്താപസൈഃ പരിവാരിതഃ
 33 സ താൻ ആമന്ത്ര്യ തേജസ്വി നിവേദ്യൈരച്ഛ ച സർവശഃ
 പ്രയയൗ സഞ്ജയഃ സൂതോ ഹിമവന്തം മഹീധരം
 34 ഏവം സ നിധനം പ്രാപ്തഃ കരുരാജോ മഹാമനഃ
 ഗാന്ധാരി ച പൃഥ്വീ ചൈവ ജനന്ത്യൗ തേ നരാധിപ
 35 യദൃച്ഛയാനവ്രജതാ മയാ രാജ്ഞഃ കലേവരം
 തയോശ്ച ദേവ്യോർ ഉഭയോർ ദൃഷ്ട്യാനി ഭരതർഷഭ
 36 തതസ്തപോവനേ തസ്മിൻ സമാജഗ്മുസ്തപോധനഃ
 ശ്രുത്വാ രാജ്ഞസ്തഥാ നിഷ്യാം ന ത്വ് അശോചൻ ഗതിം ച തേ
 37 തത്രാശ്രൗഷം അഹം സർവം ഏതത് പുരുഷസത്തമ
 യഥാ ച നൃപതിർ ദഗ്ധോ ദേവ്യൗ തേ ചേതി പാണ്ഡവ
 38 ന ശോചിതവ്യം രാജേന്ദ്ര സ്വന്തഃ സ പൃഥിവിപതിഃ
 പ്രാപ്തവാൻ അഗ്നിസംയോഗം ഗാന്ധാരി ജനനീ ച തേ
 39 [വൈ]
 ഏതച്ഛ്രുത്വാ തു സർവേഷാം പാണ്ഡവാനാം മഹാത്മനാം
 നിര്യാണം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ ശോകഃ സമഭവൻ മഹാൻ
 40 അന്തഃപുരാണാം ച തദാ മഹാൻ ആർതസ്വരോ fഭവത്
 പൗരാണാം ച മഹാരാജ ശ്രുത്വാ രാജ്ഞസ്തദാ ഗതിം
 41 അഹോ ധിഗ് ഇതി രാജാ തു വിക്രശ്യ ഭൃശദഃഖിതഃ
 ഊർധ്വബാഹുഃ സ്മരൻ മാതുഃ പ്രരുദോദ യുധിഷ്ഠിരഃ
 ഭീമസേനപുരോഗശ്ച ച ഭ്രാതരഃ സർവ ഏവ തേ
 42 അന്തഃപുരേഷു ച തദാ സുമഹാൻ ഭദ്രിതസ്വന്തഃ
 പ്രാദുരാസീൻ മഹാരാജ പൃഥ്വീ ശ്രുത്വാ തഥാഗതാം
 43 തം ച വൃദ്ധാം തഥാ ദഗ്ധാം ഹതപുത്രാം നരാധിപം
 അന്വശോചന്ത തേ സർവേ ഗാന്ധാരിം ച തപസ്വിനീം
 44 തസ്മിന് ഉപരതേ ശബ്ദേ മുഹൂർത്താദ് ഇവ ഭാരത
 നിഗൃഹ്യ ബാഷ്പം ധൈര്യേണ ധർമ്മരാജോ fബ്രുവീദ് ഇദം

അധ്യായം 46

1 [യ]

തഥാ മഹാത്മനസ് തസ്യ തപസ്യ ഉഗ്രേ ച വർത്തതഃ
 അനാമസ്യേവ നീധനം തീഷ്ണത്വ് അസ്മാസു ബന്ധുഷു
 2 ദുർവിജേന്തയാ ഹി ഗതയഃ പുരുഷാണാം മതാ മമ
 യത്ര വൈചിത്രവീര്യോ ിസൗ ദഗ്ധ ഏവം ദവാഗ്നിനാ
 3 യസ്യ പുത്രശതം ശ്രീമദ് അഭവദ് ബാഹുശാലിനഃ
 നാഗായുത ബലോ രാജാ സ ദഗ്ധോ ഹി ദവാഗ്നിനാ
 4 യം പുരാ പര്യവീജന്ത താലവൃന്തൈർ വരസ്ത്രിയഃ
 തം ഗൃഗ്രാഃ പര്യവീജന്ത ദവാഗ്നിപരികാലിതം
 5 സ്മൃതമാഗധ സംഘൈശ് ച ശയാനോ യഃ പ്രബോധ്യതേ
 ധരണ്യാം സ നൃപഃ ശേതേ പാപസ്യ മമ കർമ്മഭിഃ
 6 ന തു ശോചാമി ഗാന്ധാതീം ഹതപുത്രാം യശസിനീം
 പതിലോകം അന്വപ്രാപ്താം തഥാ ഭർതൃവ്രതേ സ്ഥിതാം
 7 പൃഥാം ഏവ തു ശോചാമി യാ പുത്രൈശ്ചര്യം ഋദ്ധിമത്
 ഉത്സൃജ്യ സ്മഹദ് ദീപ്തം വനവാസം അരോചയത്
 8 ധിഗ് രാജ്യം ഇദം അസ്മാകം ധിഗ് ബലം ധിക് പരാക്രമം
 ക്ഷത്രധർമ്മച ധിഗ് യസ്മാൻ മൃതാ ജീവാനഹേ വയം
 9 സുസൃക്ഷ്ണാ കില കാലസ്യ ഗതിർ ദ്വിജ വരോത്തമ
 യത് സമുത്സൃജ്യ രാജ്യം സാ വനവാസം അരോചയത്
 10 യുധിഷ്ഠിരസ്യ ജനനീ ഭീമസ്യ വിജയസ്യ ച
 അനാമവത് കഥം ദഗ്ധാ ഇതി മുഹ്യാമി ചിന്തയൻ
 11 വൃഥാ സന്തോഷിതോ വഹ്നിഃ ഖാണ്ഡവേ സവ്യസാചിനാ
 ഉപകാരം അജാനൻ സ കൃതം ഇതി മേ മതിഃ
 12 യത്രാദഹത് സ ഭഗവാൻ മാതരം സവ്യസാചിനഃ
 കൃത്വാ യോ ബ്രാഹ്മണച് ഛദ്മ ഭിക്ഷാർഥീ സമുപാഗതഃ
 ധിഗ് അഗ്നിം ധിക് ച പാർഥസ്യ വിശ്രൂതാം സത്യസന്ധതാം
 13 ഇദം കഷ്ടതരം ചാന്യദ് ഭഗവൻ പ്രതിഭാതി മേ
 വൃഥാഗ്നിനാ സമായോഗോ യദ് അഭൂത് പൃഥിവീപതേഃ
 14 തഥാ തപസിനസ് തസ്യ രാജർഷേഃ കൗരവസ്യ ഹ
 കഥം ഏവംവിധോ മൃത്യുഃ പ്രശാസ്യ പൃഥിവീം ഇമാം
 15 തീഷ്ണത്വ മന്ത്രപുതേഷു തസ്മാഗ്നിഷു മഹാവനേ
 വൃഥാഗ്നിനാ സമായുക്തോ നിഷ്ഠാം പ്രാപ്തഃ പിതാ മമ

16 മന്യേ പൃഥാ വേപമാനാ കൃഷാ ധമനി സന്തതാ
 ഹാ താത ധർമ്മരാജേതി സമാക്രന്ദൻ മഹാഭയേ
 17 ഭീമ പര്യാപ്തഹി ഭയാദ് ഇതി ചൈവാഭിവാശതി
 സമന്തതഃ പരിക്ഷിപ്താ മാതാ മേ ിഭൂദ് ദവാഗ്നിനാ
 18 സഹദേവഃ പ്രിയസ് തസ്യഃ പുത്രേഭ്യോ ിധിക ഏവ ഇ
 ന ചൈനാം മോക്ഷയാം ആസ വീരോ മാദ്രവതിസൃതഃ
 19 തച് ശൂത്യാ തദദഃ സർവേ സമാലിംഗ്യ പരസ്പരം
 പാണ്ഡവഃ പഞ്ച ദുഃഖാർതാ ഭൂതാനീവ യുഗക്ഷയേ
 20 തേഷാം ഇ പുരുഷേന്ദ്രാണാം തദതാം തധിത സ്വനഃ
 പ്രാസാദാഭോഗ സംതദ്ധോ അന്വരൗത്സീത് സ രോദസീ

അധ്യായം 47

1 [നാരദ]

നാസൗ വൃഥാഗ്നിനാ ദഗ്ധോ യഥാ തത്ര ശ്രുതം മയാ
വൈചിത്രവീര്യോ നൃപതിസ് തത് തേ വക്ഷ്യാമി ഭാരത

2 വനം പ്രവിശതാ തേന വായുഭക്ഷണ ധീമതാ

അഗ്നയഃ കാരയിത്യേഷ്ടിം ഉത്സൃഷ്ടാ ഇതി നഃ ശ്രുതം

3 യാജകാസ് തു തതസ് തസ്യ താൻ അഗ്നിൻ നിർജനേ വനേ
സമുത്സൃജ്യ യഥാകാമം ജഗൂർ ഭരതസത്തമ

4 സ വിവൃദ്ധസ് തദാ വഹ്നിർ വനേ തസ്മിൻ അഭൂത് കില

തേന തദ് വനം ആദിപ്തം ഇതി മേ താപസാബ്രവൻ

5 സ രാജാ ജാഹ്നവീ കച്ഛേ യഥാ തേ കഥിതം മയാ
തേനാംഗിനാ സമായുക്തഃ സ്വേനൈവ ഭരതർഷഭ

6 ഏവം ആവേദയാം ആസൂർ മൂനയസ് തേ മമാനഘ
യേ തേ ഭാഗീരഥീ തീരേ മയാ ദൃഷ്ടാ യുധിഷ്ഠിര

7 ഏവം സ്വേനാഗ്നിനാ രാജാ സമായുക്തോ മഹീപതേ
മാ ശോചിമാസ് ത്വം നൃപതിം ഗതഃ സ പരമാം ഗതിം

8 ഗുരുശ്രശ്രുഷയാ ചൈവ ജനനീ തവ പാണ്ഡവ

പ്രാപ്താ സുമഹതിം സിദ്ധിം ഇതി മേ നാത്ര സംശയഃ

9 കർതും അർഹസി കൗരവ്യ തേഷാം ത്വം ഉദകക്രിയാം
ദ്രാതുഭിഃ സഹിതഃ സർവൈർ ഏതദ് അത്ര വിധിയതാം

10 [വൈ]

തഥാ സ പൃഥിവിപാലഃ പാണ്ഡവാനാം ധുരന്ധരഃ

നിര്യയൗ സഹ സോദരൈഃ സദാരോ ഭരതർഷഭ

11 പുരജാന പദാശ് ചൈവ രാജഭക്തിപുരസ്കൃതാഃ

ഗംഗാം പ്രജഗൂർ അഭിതോ വാസസൈകേന സംവൃതാഃ

12 തതോ fവഗാഹ്യ സലിലം സർവേ തേ കരുപുംവാഃ

യ്യുത്സും അഗ്രതഃ കൃത്വാ ദദുസ് തോയം മഹാത്മനേ

13 ഗാന്ധാര്യാശ് ച പൃഥായാശ് ച വിധിവൻ നാമഗോത്രതഃ

ശൗചം നിവർതയന്തസ് തേ തത്രോഷൂർ നഗരാദ് ബഹിഃ

14 പ്രേഷയാം ആസ സ നരാൻ വിധിജ്ഞാനാപ്ത കാരിണഃ

ഗംഗാ ദ്വാരം കരുശ്രേഷ്ഠോ യത്ര ദഗ്ധോ fഭവൻ നൃപഃ

15 തത്രൈവ തേഷാം കല്യാനി ഗംഗാ ദ്വാരേ fന്ദ്രശാത് തദാ

കർതവ്യാനീതി പുരുഷാൻ ദത്തദേയാൻ മഹീപതിഃ

16 ദ്വാദശേ ഹനീ തേഭ്യഃ സ കൃതശൗചോ നരാധിപഃ
ദദൗ ശ്രാദ്ധാനി വിധിവദ് ദക്ഷിണാവന്തി പാണ്ഡവഃ
17 ധൃതരാഷ്ട്രം സമുദ്ദിശ്യ ദദൗ സ പൃഥിവീപതിഃ
സുവർണം രജതം ഗാശ് ച ശയ്യാശ് ച സുമഹായനഃ
18 ഗാന്ധാര്യാശ് ചൈവ തേജസുഃ പൃഥ്വയാശ് ച പൃഥക് പൃഥക്
സങ്കീർത്യ നാമനീ രാജാ ദദൗ ദാനം അനുത്തമം
19 യോ യദ് ഇച്ഛതി യാവച് ച താവത് സ ലഭതേ ദ്വിജഃ
ശയനം ഭോജനം യാനം മണിരത്നം അഥോ ധനം
20 യാനം ആച്ഛാദനം ഭോഗാൻ ദാസീശ് ച പരിചാരികാഃ
ദദൗ രാജാ സമുദ്ദിശ്യ തയോർ മാത്രോർ മഹീപതിഃ
21 തതഃ സ പൃഥിവീപാലോ ദത്ത്വാ ശ്രാദ്ധാന്യ് അനേകശഃ
പ്രവിവേശ പുനർ ധീമാൻ നഗരം വാരണാഹ്യയം
22 തേ ചാപി രാജവചനാത് പുരുഷാ യേ ഗതാവേൻ
സങ്കൽപ്യ തേഷാം കല്യാണി പുനഃ പ്രത്യാഗമംസ് തതഃ
23 മാലൈവ്യർ ഗണ്ഡെശ് ച വിവിധൈഃ പുജയിത്വാ യഥാവിധി
കല്യാണി തേഷാം സംയോജ്യ തദാചഖ്യർ മഹീപതേഃ
24 സമാശ്വാസ്യ ച രാജാനം ധർമ്മാത്മാനം യുധിഷ്ഠിരം
നാരദോ ഹൃദ്യ് അഗമദ് രാജൻ പരമർഷിർ യഥേച്ഛിതം
25 ഏവം വർഷാണ്യ് അതീതാനി ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ ധീമതഃ
വനവാസേ തദാ ത്രിണി നഗരേ ദശ പഞ്ച ച
26 ഹതപുത്രസ്യ സംഗ്രാമേ ദാനാനി ദദതഃ സദാ
ജ്ഞാതിസംബന്ധിമിത്രാണാം ഭ്രാതൃണാം സ്വജനസ്യ ച
27 യുധിഷ്ഠിരസ് തു നൃപതിർ നാതിപ്രീത മനാസ് തദാ
ധാരയാം ആസ തദ് രാജ്യം നിഹതജ്ഞാതിബാധവഃ

പ്രസാധകർ

അല്ലിളക്തം

